

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma, Toimintaterapian koulutusohjelma

Emmi Hämäläinen ja Elina Tauriainen

Venäjänkielisten vanhempien kokemuksia kotikielen ja -kulttuurin säilyttämisestä – KIEKO-hankkeen tavoitteiden toteutuminen

Tiivistelmä

Emmi Hämäläinen ja Elina Tauriainen

Venäjänkielisten vanhempien kokemuksia kotikielen ja –kulttuurin säilyttämisestä – KIEKO-hankkeen tavoitteiden toteutuminen, 45 sivua, 4 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta

Sosiaalialan koulutusohjelma, toimintaterapian koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2014

Ohjaajat: lehtori Tuula Hämäläinen, lehtori Eija Semi, Saimaan ammattikorkeakoulu, hankekoordinaattori Paula Kuikka-Kiljunen

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää niitä kotoutumista edistäviä asioita, joita maahanmuuttajat kokevat tärkeiksi lappeenrantalaisessa varhaiskasvatuksessa toteutetussa KIEKO-hankkeessa. Opinnäytetyössä arvioitiin KIEKO-hankkeen hyötyjä ja vaikuttavuutta. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Lappeenrannan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden kanssa.

Opinnäytetyössä selvitettiin, miten KIEKO-hanke on lisännyt venäjänkielisten vanhempien omaa arvostusta kotikieltä ja –kulttuuria kohtaan ja miten he ovat kokeneet lasten kielenkehityksen tehostetun tukemisen hankkeessa. Opinnäytetyössä selvitettiin myös, miten hanke on vanhempien mielestä lisännyt lasten kotoutumista ja ehkäissyt syrjäytymistä. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena teemahaastatteluna. Haastattelut toteutettiin tulkin avustuksella päiväkodeissa järjestetyissä kahdessa vanhempainillassa. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tuloksista nousi selkeästi esille vanhempien arvostus hanketta kohtaan. Hankkeen koettiin lisänneen lasten sopeutumista päiväkotiin sekä ehkäisseen syrjäytymistä. Vanhemmat kertoivat, että KIEKO-hanke oli lisännyt sekä lapsen että perheen arvostusta ja kiinnostusta omaa kotikieltä ja -kulttuuria kohtaan. Myös suomen ja venäjän kielten tehostettu opetus sai positiivista palautetta vanhemmilta. Vanhemmat toivoivat projektille jatkoa ja näkivät sen tarpeellisenä.

Tulosten perusteella voi suositella, että tämäntyyppistä toimintaa jatkettaisiin varhaiskasvatuksen kentällä. Kiertävän venäjän kielen opettajan palkkaamisesta pysyvästi voisi olla hyötyä venäläislasten kotoutumisen edistämiseksi ja toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumisessa. Tulosten avulla on mahdollista suunnitella uusia kotoutumista edistäviä toimintamalleja varhaiskasvatukseen.

Aihetta voisi tutkia lasten näkökulmasta havainnoinnin ja haastatteluiden avulla. Yksi tutkimusaihe voisi olla se, kuinka suomalaisvanhemmat kokevat monikulttuuriset päiväkodit lasten kasvuympäristönä. Tällaisella tutkimuksella voisi löytää sellaisia seikkoja, joihin olisi hyvä kiinnittää huomiota päiväkodin ja vanhempien välisessä yhteistyössä ja kommunikaatiossa. Näin voisi olla mahdollista jopa hälventää perheiden mahdollisia ennakkoluuloja.

Asiasanat: toiminnallinen oikeudenmukaisuus, kasvatuskumppanuus, maahanmuuttajat, kotoutuminen, suomi toisena kielenä -opetus

Abstract

Emmi Hämäläinen and Elina Tauriainen

Experiences of Russian-speaking parents about preservation of home language and –culture. Achieving the aims of project KIEKO, 45 pages, 4 appendices

Saimaa University of Applied Sciences

Health Care and Social Services, Lappeenranta

Degree Programme in Social Services and Occupational therapy

Bachelor's Thesis 2014

Instructors: Senior Lecturer Tuula Hämäläinen and Senior Lecturer Eija Semi, coordinator of project KIEKO Paula Kuikka-Kiljunen

The objective of this thesis was to find out things that prevent social integration and things that immigrants consider important in project KIEKO. The project was accomplished in early childhood education in Lappeenranta. The tasks of this thesis were to find out how the project KIEKO has increased Russian parents' appreciation for their home language and –culture, how the project has increased social integration of the children and how it has prevented marginalization.

Data for this study were collected by qualitative theme interviews. The interviews were accomplished in two parent's evenings that were arranged in day care centres. There was an interpreter present in both of the events. The data of this study was analysed by content analysis.

According to the results parents respected the project a lot. They thought it had increased children's integration in day care and prevented marginalization. Parents also told that the project had increased families' respect and interest in their own home language and –culture. Also teaching Finnish and Russian languages got positive feedback from parents. According to the results it can be recommended that this kind of operation should be continued in early childhood education. Teaching Russian language in day care centres could help Russian children's integration. It could also make equality without regard to background come true. With the help of the results it's possible to do further research to plan new models which contribute social integration in early childhood education.

Keywords: educational partnership, occupational justice, immigrants, integration, teaching a second language

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Maahanmuuttajat ja toiminnallinen oikeudenmukaisuus	6
2.1 Koetut epäoikeudenmukaisuudet	9
2.2 Maahanmuuttajien identiteetti	12
3 Kotoutumisen tukeminen päiväkodissa	13
3.1 Oikeudenmukainen päiväkotiympäristö	15
3.2 Kasvatuskumppanuus	16
3.3 Äidinkielen merkitys varhaiskasvatuksessa	20
3.4 Suomi toisena kielenä -opetus	22
4 KIEKO-hanke	24
5 Opinnäytetyön tavoite ja tehtävät	25
6 Opinnäytetyön toteutus	26
6.1 Tiedonantajat ja aineiston keruu	26
6.2 Aineiston analysointi	28
6.3 Opinnäytetyön eettiset näkökulmat	29
7 Hankkeen tavoitteiden toteutumisen arviointi	31
7.1 Kotikielen ja -kulttuurin arvostus	31
7.2 Vanhempien kokemuksia tehostetusta kielenopetuksesta	32
7.3 Syrjäytymisen ehkäisy ja kotoutumisen edistäminen	33
7.4 Yhteenveto ja suositukset	35
8 Pohdinta	37
Kuviot	41
Lähteet	42

Liitteet

- Liite 1 Tutkimuslupahakemus
- Liite 2 Teemahaastattelurunko
- Liite 3 Kutsukirje
- Liite 4 Suostumuslomake

1 Johdanto

Nopeasti lisääntyvä maahanmuuttajien määrä asettaa suomalaiselle kasvatus- ja koulutusjärjestelmälle paineita helpottaa ulkomaalaistaustaisten ihmisten uuteen kulttuuriin sopeutumista ja kotoutumista. Tämä näkyy myös päiväkodeissa ja kouluissa. Se lisää sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kohtaamien maahanmuuttaja-asiakkaiden määrää. Siksi varhaiskasvatuksessa sekä muualla sosiaali- ja terveysalan työkentillä pitäisi panostaa kulttuuritietoisuuden lisäämiseen ja kulttuurien väliseen osaamiseen. Maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja perheiden osallistamiseen kasvatuskumppanuuteen tulee kiinnittää huomiota. Tämä tarkoittaa kotikulttuurin merkityksen ja toiminnallisen oikeudenmukaisuuden ymmärtämistä, ja näihin asioihin perehdymme tässä opinnäytetyössä.

Opinnäytetyömme tavoitteena on syventää sosionomin ja toimintaterapeutin ammattitaitoa ja ymmärrystä maahanmuuttajatyötä kohtaan. Se avaa uusia näkökulmia molempien alojen väliseen moniammatilliseen yhteistyöhön. Yksi maahanmuuttajatyön suurimmista haasteista onkin se, kuinka eri ammattialojen ammattilaiset yhteistyössä saisivat maahanmuuttajataustaiset henkilöt yhdenvertaisiksi toimijoiksi valtaväestön kanssa.

Tässä opinnäytetyössä selvitämme Lappeenrannan varhaiskasvatuksessa toteutetun KIEKO-hankkeen tavoitteiden toteutumista venäjänkielisten lasten vanhempien näkökulmasta. KIEKO-hankkeen päätavoitteena oli luoda ja vahvistaa suomen kielen ja maahanmuuttajataustaisten lasten kotikielen opetuksen käytänteitä. Hankkeessa toteutettujen toimenpiteiden avulla pyrittiin tukemaan vasta Suomeen tulleiden lasten ja perheiden kotoutumista ja ehkäisemään heidän syrjäytymistään. (Lappeenrannan kaupunki.)

Koska hanke on loppunut, on tärkeää selvittää sen vaikutuksia. Tämä auttaa arvioimaan hankkeen hyötyjä ja tuloksellisuutta ja tuomaan maahanmuuttajien oman näkökulman esille. Opinnäytetyömme tavoitteena on antaa tietoa siitä, minkälaisia asioita maahanmuuttajaperheet pitivät tärkeänä KIEKO-hankkeessa, ja mitä he haluaisivat vielä kehittää.

2 Maahanmuuttajat ja toiminnallinen oikeudenmukaisuus

Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teorian perusolettamus lähtee siitä, että jokainen yksilö on erilainen ja tällä on erilaisia tarpeita. Näitä tarpeita ilmaistaan päivittäisten toimintojen kautta. Ihmiset tarvitsevat ja haluavat toimia sekä tehdä toiminnallisia valintoja saavuttaakseen terveyttä ja elämänlaatua sekä huolehtia perheestään ja yhteisöstään. (Stadnyk, Townsend, Wilcock 2011, 335.) Toinen teorian lähtökohta on ymmärrys siitä, että ihminen on myös sosiaalinen olento joka elää sosiaalisten arvojen, sääntöjen, pakotteiden, kulttuurin ja yhteisön ympäröimänä. Tosielämässä ihmiset ovat toisistaan riippuvaisia monin eri tavoin. Ihmiset ovat siis yhtä lailla toiminnallisia että sosiaalisia olentoja, ja jokaisen ihmisen toiminnalliset tarpeet ovat yksilöllisiä ja eroavat toisistaan. (Stadnyk ym. 2011, 335.)

Kaikkien ihmisten toiminnallisen oikeudenmukaisuuden tukemista yhteiskunnassa pidetään toimintaterapian ja sosiaalityön päämääränä. Toiminta on muutakin kuin tehtävän suorittamista. Se on tarkoituksellista ja merkityksellistä toimintaa, joka heijastaa ihmisen kulttuurisia arvoja ja elämäntyyliä ja johon vaikuttavat ympäristön poliittiset ja taloudelliset tekijät. Tarkoituksenmukaiseen ja merkitykselliseen toimintaan osallistuminen voi parhaillaan edistää koko väestön elämänlaatua heidän arjessaan. (Hautala, Hämäläinen, Mäkelä, Rusi-Pyykönen 2011, 14.) Sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten on tärkeää pohtia, kuinka toiminnallisen oikeudenmukaisuuden mahdollistaminen toteutuu suomalaisessa yhteiskunnassa. Teorian avulla voidaan lähestyä myös maahanmuuttajatyötä ja tarkastella, millä tavoin oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo toteutuvat maahanmuuttajien kohdalla.

Townsendin ja Wilcockin (2004) mukaan toiminnallinen oikeudenmukaisuus on termi, joka korostaa oikeuksia, vastuuta ja vapauksia. Nämä asiat mahdollistavat yksilön kokemuksen terveydestä ja elämänlaadusta toimintaan sitoutumisen kautta. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden pääpaino on löytää ja edistää yksilön toiminnallisia tarpeita (Jakobsen 2004). Saavuttaakseen toiminnallisen oikeudenmukaisuuden maahanmuuttajataustaisen henkilön on kotouduttava uuteen kotimaahansa. Kotoutuakseen maahanmuuttajan on voitava osallistua tälle itselleen merkitykselliseen ja tarkoituksenmukaiseen toimintaan sekä tun-

tea itsensä osaksi yhteiskuntaa (Sisäministeriö 2013, 18). Kotoutumista edistävät kotikielen ja valtaväestön kielen hallinta sekä molempien kulttuurien välinen kompetenssi. Nämä asiat on nostettu esiin myös KIEKO-hankkeen tavoitteissa.

Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teoriasta voidaan erottaa neljä uskomusta ja neljä periaatetta (Kuvio 1). Uskomukset perustuvat ideoihin, arvoihin ja olettamuksiin siitä, että ihminen on itsenäinen mutta silti samaan aikaan riippuvainen toisista tässä sosiaalisessa maailmassa, jossa toimintoihin osallistuminen määrittelee terveyttä ja elämänlaatua. Teorian periaatteet taas perustuvat siihen ajatukseen, että ihmisellä on toiminnallisia tarpeita, kykyjä ja potentiaalia, jotka vaikuttavat tämän terveyteen ja elämänlaatuun. (Stadnyk ym. 2011, 340–343.)

Kuvio 1 Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden uskomukset ja periaatteet (Stadnyk ym. 2011, 340)

Teorian ensimmäisen uskomuksen mukaan *ihminen on toiminnallinen olento*. Ihmisellä on siis tarve ja halu toimia monilla tavoin useita eri tarkoitusperiä var-

ten. Teorian toisen uskomuksen mukaan *ihmiset osallistuvat toimintaan itsenäisinä tekijöinä*. Ihmisillä on eri verran kapasiteettia valita ja osallistua toimintaan, koska jokaisen keho ja mieli on yksilöllinen. Lisäksi teorian kolmas uskomus painottaa sitä, että ihmisten *toiminnallinen osallistuminen on riippuvaista ja yhteiskunnallisesti sidonnaista*. Tämä ei ole aina näkyvää ja välitöntä, mutta ihmiset ovat silti riippuvaisia muiden ihmisten aiemmista ja tulevista teoista. Teorian neljäs uskomus väittää, että *toiminnan kautta voidaan myös edistää ihmisen terveyttä ja elämänlaatua*. Näin voidaan todeta, kun terveys nähdään kykynä ja mahdollisuutena elää, työskennellä ja leikkiä turvallisessa ja kannustavassa yhteisössä. (Stadnyk ym. 2011, 341–343.)

Maahanmuuttajilla saattaa olla kotoutumisen alkuvaiheessa vähemmän mahdollisuuksia työhön ja elämästä nauttimiseen sekä perheissä ja yhteisöissä elämiseen kuin muulla valtaväestöllä. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teoria pohtii, onko tämä seurausta yhteiskunnassa vallitsevista arvoista sekä kielellisistä ja kulttuurisista seikoista. (Stadnyk ym. 2011, 341–342.) KIEKO-hankkeen kaltaisten projektien tavoitteena on edistää kotoutumista ja näin ollen lisätä toiminnallista oikeudenmukaisuutta. Hankkeella on maahanmuuttajien kotouttamisen lisäksi ollut tarkoituksena vaikuttaa suomalaislasten kulttuuritietoisuuteen.

Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teorian periaatteet korostavat jokaisen ihmisen oikeuksia, vastuuta ja vapautta toimia. Teorian ensimmäisen periaatteen mukaan *ihmisellä on mahdollisuus voimaantua toiminnan kautta*. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teoriassa voimaantuminen tarkoittaa yksilön tai ryhmän tarmokkuuden, motivaation, tarkoituksen, itsevarmuuden, identiteetin ja ilon lisääntymistä. Ihmiset kokevat voimaantumista toimintaan osallistumisesta, toiminnan merkityksellisyydestä, valinnan vapaudesta, tasapainosta ja rikastuttavista kokemuksista. (Stadnyk ym. 2011, 343–344.) Teorian toinen periaate *luokittelee erilaiset toiminnot inklusiivisesti*. Toiminnallista epäoikeudenmukaisuutta esiintyy kun toimintaa, työtä ja ammatteja erotellaan sekä määritellään hierarkkisesti. *Toiminnallisen potentiaalin mahdollistaminen* on kolmas toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teorian periaatteista. Se keskittyy tunnistamaan ketkä kokevat voimaantumattomuutta, sekä sitouttamaan kaikki ihmiset eroa-

vaisuuksista riippumatta päätösten tekemiseen niin yhteiskunnassa kuin heidän omassa elämässään. (Stadnyk ym. 2011, 346.) KIEKO-hankkeessa toiminnallisen potentiaalin mahdollistaminen näkyy maahanmuuttajalasten kielitaidon edistämisenä. Kielitaidon lisääntyessä lapsen päiväkotiin sopeutuminen helpottuu ja toimintaan osallistuminen mahdollistuu.

Neljäs teorian periaatteista on *moninaisuus, inklusio ja kollektiivinen etu toimintaan osallistumisessa*. Moninaisuus seuraa mahdollistamisen periaatteesta. Toiminnallinen oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo vaativat kunnioitusta erilaisuutta ja yksilöllisiä kykyjä kohtaan. Ihmisten erilaiset tarpeet ja toiminnalliset merkitykset johtuvat henkilökohtaisista ja kulttuurisista syistä. (Stadnyk ym. 2011, 346–347.) KIEKO-hankkeessa moninaisuus näkyy maahanmuuttajien tuoman kotikielen ja -kulttuurin arvostamisena. Moninaisuuden arvostamisen myötä maahanmuuttajalapset on sijoitettu inklusiivisesti valtaväestön päiväkoteihin. Tällainen järjestely on todennäköisimmin kaikkien edun mukaista, sillä sen myötä tapahtuu kahdensuuntaista oppimista. Maahanmuuttajat eivät vain omaksu valtakulttuurin tapoja ja kieltä, vaan myös kantaväestö imee vaikutteita vähemmistöltä. Moninaisuuden arvostaminen ja inklusion tavoittelu kaikessa toiminnassa voivat mahdollistaa yksilön osallistumisen yhteiskunnassa ja olla edistämässä toiminnallista oikeudenmukaisuutta.

2.1 Koetut epäoikeudenmukaisuudet

Maahanmuuttajataustaisella henkilöllä ei ole aina mahdollisuutta tai kykyä osallistua toimintaan, joka on hänelle merkityksellistä ja tarkoituksenmukaista, eikä näin ollen pääse integroitumaan osaksi yhteiskuntaamme. Tällä on erilaisia seurauksia yksilötasolla, perheissä, yhteisöissä ja jopa yhteiskunnissa. Townsend ja Wilcock (2004) ovat määritelleet neljä toiminnallista oikeutta ja niiden vastakohdat kuviossa 2;

Kuvio 2 Toiminnalliset oikeudet ja epäoikeudenmukaisuudet (Townsend, Wilcock 2004, 84)

Kaikilla ihmisillä ei ole tasavertaisia oikeuksia osallistua toimintaan ja tehdä toiminnallisia valintoja joilla olisi yhteisöllistä tai kulttuurista merkitystä. Maahanmuuttajien on todettu kokevan erityisesti toiminnallista deprivatiota, toiminnallista vieraantumista ja toiminnallista marginalisaatiota. Edellä mainitut kolme epäoikeudenmukaisuuden muotoa ovat kaikki riskitekijöitä, jotka saattavat johtaa yksilön syrjäytymiseen yhteiskunnasta. (Stadnyk ym. 2011, 344.) Tässä opinnäytetyössä keskitymme avaamaan toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teorian vastakohtia jotka koskettavat erityisesti maahanmuuttajataustaisia ihmisiä.

Whiteford (2011) määrittelee *toiminnallisen deprivaaation* tilaksi, jossa välttämättömiin ja merkittäviin toimintoihin sitoutuminen on estynyt yksilön ulkopuolisten, kontrolloimattomissa olevien tekijöiden vuoksi. Toiminnallisen deprivaaation aiheuttajat voivat olla sosiaalisia, taloudellisia, maantieteellisiä, historiallisia, kulttuurisia tai poliittisia. Toiminnallinen deprivatio on pitkittynyt tila, ja ulkoisista tai ympäristön aiheuttamista syistä johtuen yksilöllä on vain vähän tai ei ollenkaan kontrollia tilanteessa. Esimerkiksi sairaus, joka on henkilön sisäinen tila, ei itsessään aiheuta deprivatiota. (Whiteford 2011, 305.) Toiminnallisessa deprivaatiossa yhteiskunnan normeilla ja asenteilla on siis suuri merkitys. Yhteiskunta voi joko mahdollistaa tai estää esimerkiksi maahanmuuttajataustaisille lapsille tarjotun erityistuen. Erityistukea voidaan tarjota esimerkiksi oman äidinkielen oppimisessa, mikä puolestaan auttaa maahanmuuttajalasta oppimaan valtaväestön kieltä paremmin ja mahdollistaa näin ollen sopeutumisen yhteiskuntaan.

Toiminnallinen vieraantuminen on tulosta siitä, kun ihmiset kokevat elämänsä tarkoituksettomana tai merkityksettömänä. Yksilölle merkitykselliseen ja tarkoituksenmukaiseen toimintaan osallistuminen on tärkeä voima, joka muovaa identiteettiä. Ihminen arvioi itse, mikä toiminta on hänelle merkityksellistä. (Stadnyk ym. 2011, 339.) Toiminnallinen vieraantuminen ymmärretään lähinnä sosiaalisten olosuhteiden epäkohtana, eikä niinkään psykologisena tilana. Resurssien ja mahdollisuuksien puute ihmiselle merkityksellisiin toimintoihin johtaa toiminnalliseen epäoikeudenmukaisuuteen. (Townsend & Wilcock 2004, 80.) Esimerkiksi kielikoulutus voi olla maahanmuuttajalle tarkoituksenmukaista toimintaa, sillä hän oppii sen avulla suomen kieltä. Ilman positiivisia toiminnallisia kokemuksia toiminnallisen oikeudenmukaisuuden kokeminen ja kotoutuminen voivat vaikeutua.

Toiminnallista vieraantumista esiintyy esimerkiksi maahanmuuttajilla, vanhuksilla sekä fyysisesti ja psyykkisesti vammaisilla ihmisillä. Maahanmuuttajille tarjotaan myös kotoutumista edistävää ryhmätoimintaa, joka saattaa tarjota jollekin maahanmuuttajalle vain merkityksetöntä toimintaa. Jos ihmisen harjoittama ammatti tai hänelle tarjottu muu toiminta on henkilölle itselleen merkityksetöntä tai tarkoituksetonta, se voi johtaa toiminnalliseen vieraantumiseen. (Townsend & Wilcock 2004, 81.)

Toiminnallinen marginalisaatio ilmenee, kun ihmisille ei tarjota päätöksentekovaltaa liittyen toiminnalliseen osallistumiseen. Toiminnallinen marginalisaatio voi ilmetä näkymättömänä ihmisten ennakko-odotuksissa siitä kuinka, milloin, minne ja kenen kuuluisi osallistua toimintaan. (Stadnyk ym. 2011, 339.) Toiminnallinen marginalisaatio korostaa ihmisen tarvetta kohdistaa päätäntävaltaa mikro-tason päivittäisissä valinnoissa. Toiminnallista marginalisaatiota voi esiintyä esimerkiksi silloin, kun maahanmuuttajataustaiset ihmiset suljetaan pois työmarkkinoilta ja heillä voi olla vain vähän odotuksia työnsaannin suhteen. (Townsend & Wilcock 2004, 82.) Toiminnallista marginalisaatiota esiintyy usein, kun yksilöä tai ryhmää syrjitään suorasti tai epäsuorasti, yhden tai useamman syyn kuten sukupuolen, iän tai kykyjen takia. (Stadnyk ym. 2011, 339.)

Toiminnalliseen marginalisaatioon johtava epäsuora tai suora syrjintä näkyy usein maahanmuuttajien vaikeutena työllistyä koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Suomessa koulunsa käyneiden maahanmuuttajataustaisten nuorten on valmistuttuaan usein vaikea työllistyä koulutustaan vastaavalle alalle (Sisäministeriö 2013 18–21). Moni maahanmuuttajista työllistyy usein valtaväestön vähempiarvoisempina ammatteina pitämiin fyysisesti raskaisiin töihin, kuten siivous- ja rakennusosalalle. Tähän voivat olla syynä kotoutumisen epäonnistuminen, puutteelliset työelämän verkostot sekä ihmisten ennakkoluulot ja asenteet maahanmuuttajia kohtaan.

2.2 Maahanmuuttajien identiteetti

Samaistumista kansalliseen tai etniseen kulttuuriin kutsutaan kulttuuri-identiteetiksi. Ihminen määrittelee itsensä sukupuolensa, sosiaalisen ympäristönsä, uskontonsa, kulttuurinsa ja kielensä kautta. Maahanmuuttajan on uuteen kotimaahansa muutettuaan koottava identiteettinsä uudelleen, sillä hänen on kyettävä sopeutumaan vieraaseen kulttuuriin, kieleen ja ympäristöön. Identiteetti ei ole koskaan valmis, vaan se mukautuu ja muuttuu jatkuvasti valtaväestön asenteiden ja arvojen ohjaamana. Samaistumista kansalliseen tai etniseen kulttuuriin kutsutaan kulttuuri-identiteetiksi. (Halme & Vataja 2011, 11.)

Toiminta voidaan nähdä ihmisen elämän jäsentäjänä. Toiminnan avulla ihminen muodostaa identiteetin ja tarkoituksen elämälleen. Ihmiset ovat aina kertoneet

tarinoita itsestään ja elämästään erilaisten elämäkokemusten, tapahtumien ja tekojen kautta. Ihmisen elämä rakentuu menneisyydessä tehdyistä asioista, nykyisyydessä tekemisestä ja tulevaisuuden aikomuksista tehdä jotakin. Ihmisen käsitys itsestään ja suhteestaan muuhun maailmaan on rakentunut hyvin paljon henkilön toiminnallisten valintojen ja tekemisen kautta jokaisessa elämän vaiheessa. Nämä toiminnot ovat muokkautuneet yhteiskunnassa vallitsevien kulttuuristen arvojen ja sääntöjen sekä senhetkisen taloudellisen ja poliittisen tilanteen mukaan. (Whiteford 2011, 304.)

Vähemmistöön kuuluvalla ihmisellä voi olla kantaväestöä enemmän haasteita arkielämässään ja näin ollen vaikeampaa muodostaa eheää identiteettiä. He tarvitsevat hyväksytyksi tulemisen kokemuksia pystyäkseen sisäistämään sekä oman että muiden ihmisarvon. Vähemmistöön kuuluvat lapset ja nuoret ovat vahvasti tietoisia siitä, mitä heistä ajatellaan, ja koko vähemmistöryhmän saama arvostus yhteiskunnassa vaikuttaa ryhmän edustajien identiteettiin. Valtaväestön syrjintää kokeva ryhmä vetäytyy ja eristyy yhä kauemmas valtaväestöstä suojautuakseen valtakulttuurin torjunnalta (separaatio). Voimakkaassa irrallisuuden tunteessa haetaan voimaa omista perinteistä ja ryhmäkontrollista, ja tämä vähemmistön omien tapojen korostus taas saattaa ärsyttää valtaväestöä. Vähemmistöä edustava lapsi saattaa joutua tekemään valintoja oman ryhmänsä ja valtaväestön välillä, ja tämä tasapainoilu puolestaan heikentää yksilön itsetuntoa. (Paavola & Talib 2010, 65–66.)

3 Kotoutumisen tukeminen päiväkodissa

Puhuttaessa kotouttamisesta tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joiden avulla maahanmuuttajan sopeutuminen uuteen kotimaahansa saadaan helpotettua (Turtiainen 2013, 191). Maahanmuuttajien kotoutumista säätelee vuonna 2011 voimaan tullut Laki kotoutumisen edistämiseksi (1386/2010). Sen mukaan jokaisella kunnalla tulee olla kotouttamisohjelma, johon kirjataan keskeiset kotouttamistoimenpiteet vastuuhenkilöineen. Sen lisäksi ohjelmasta tulee ilmetä kotouttamisen kehityshaasteet ja toimenpiteet niiden voittamiseksi. (Turtiainen 2013, 193.)

Kotoutumisen onnistuminen on riippuvainen useista tekijöistä. Yksi tärkeimmistä syistä on maahanmuuton perusteet: vapaaehtoisesti muuttaneet sopeutuvat nopeammin kuin pakon edessä muuttaneet. Lapset kotoutuvat usein aikuisia nopeammin. Kotoutumista edistävät valtakulttuurin kielen hallinta, sama uskonto, ihon väri ja elämänarvot. (Halme & Vataja 2011, 64.) Maahanmuuttajataustaisille lapsille osallistuminen päivähoitoon ja esiopetukseen on tärkeää heidän kehityksensä, kouluvalmiutensa ja suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisensa kannalta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012–2015, 26). Perheellä on suuri merkitys kotoutumisen edistymisessä. Kotoutumisessa tulisi panostaa koko perheen toimivaan vuorovaikutukseen sekä turvallisen ja eheän kasvuympäristön luomiseen lapsille. Neuvola ja varhaiskasvatus sekä perusopetus ja oppilashuoltopalvelut ovat lapsiperheiden tärkeimpiä palveluja. (Sisäministeriö 2013 18–21.)

Maahanmuuttajataustaisen lapsen elämässä keskeinen asia on kotoutuminen. Tärkeä tekijä kotoutumisessa on osallistuminen varhaiskasvatukseen. Kotoutumisesta säädetään kotouttamislaissa (493/1999). Kotoutuessaan maahanmuuttaja saa niitä tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee selvitäkseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Toisaalta tärkeää on säilyttää oma kieli ja kulttuuri. Päivähoidossa lapsen kotoutumissuunnitelma voidaan sisällyttää yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siinä tulee huomioida erityisesti lapsen kielellinen ja kulttuurinen tausta, suomi toisena kielenä -opetus eli maahanmuuttajalle annettava tavoitteellinen ja säännöllinen suomen kielen opetus, vertaissuhteiden tukeminen sekä lapsen perheenjäsenet. Kotoutuminen alkaa usein päiväkodissa, kun lapsi harjoittelee sosiaalisia taitoja, oppimista ja suomen kieltä samalla, kun hän kiinnittyy kaveripiiriin. (Kivijärvi 2012, 246–248.)

Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tulisi perustua lapsilähtöiseen suunnitteluun. Lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma takaa lapsen huomioiduksi tulemisen. Se kertoo lapsen tarinan; millaisesta lähiympäristöstä lapsi tulee, millaiset suhteet hänellä on läheisiinsä ja millaiset ovat hänen vuorovaikutustaitonsa. (Kronqvist 2012, 22.) Varhaiskasvatuksessa käytettävää termiä lapsilähtöisyys voidaan verrata toimintaterapian perusperiaatteena toimivaan asiakaslähtöisyyteen. Asiakaslähtöisyydessä asiakas ja terapeutti hakevat yhdessä

ymmärrystä siitä, mikä terapiassa on tärkeää. Asiakslähtöisyyden perustana nähdään asiakkaan ainutlaatuisuus ja autonomia. Asiakslähtöisessä työskentelyssä ajatellaan, että jokaisella asiakkaalla on tarinansa kerrottavanaan. Tällöin asiakas kohdataan yksilönä, oman kulttuurin edustajana ja osana ympäristöään. Asiakslähtöinen työskentely perustuukin asiakkaan ilmaisemiin tavoitteisiin ja tarpeisiin sekä asiakkaan itsensä tekemät päätöksiin ja valintoihin. (Hautala ym. 2011, 89–91.) Laajimmillaan ajateltuna asiakslähtöisyys on poliittiseen päätöksentekoon osallistumista, jotta tarjolla oleviin palveluihin ja taloudellisiin resursseihin saadaan asiakkaiden näkökulmasta tarvittavia muutoksia. Asiakslähtöisellä työskentelyotteella toimivat sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset toimivat siis asiakkaidensa puolestapuhujina. (Hautala ym 2011, 100.)

Maahanmuuttajataustaisen lapsen kulttuuri-identiteetin tasapainoisuuteen vaikuttavat vanhempien ja päiväkodin kesken sovitut periaatteet. Lapsen tulee saada päiväkodissa tuntea, että häntä itseään ja hänen kulttuuriaan ja kieltään arvostetaan. Vanhempien rooli on merkittävä; heiltä tarvitaan myönteistä suhtautumista omaan kulttuuriin ja suvaitsevaisuutta antaa lapsen sopeutua uuteen kulttuuriin. Varhaiskasvatuksen on tuotava vanhempien tietoisuuteen kaikkien kielten ja kulttuurien tärkeys sekä tasa-arvoisuus. (Halme & Vataja 2011, 11–12.)

3.1 Oikeudenmukainen päiväkotiympäristö

Toiminnallisesti oikeudenmukaisessa ympäristössä yksilöllä on oikeus tarvitsemiinsa tukitoimiin sekä oikeus osallistua itselle välttämättömään ja mielekkääseen toimintaan (Wolf, Ripat, Davis, Becker & MacSwiggan 2010, 8). Toiminnallinen oikeudenmukaisuus saavutetaan muuttamalla yhteiskunnallisia asenteita niin, että ne tiedostavat monimuotoisuuden merkityksen ja tukevat jokaisen yksilön sitoutumista mielekkääseen toimintaan (Jakobsen 2004).

Vuonna 1948 hyväksytty YK:n ihmisoikeuksien julistus toteaa, että jokaisella ihmisellä on oikeus työhön, lepoon, vapaa-aikaan, opetukseen ja yhteisön sivistyselämään osallistumiseen. Suomen perustuslain (1999/731) mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia ja ihmisillä on tasavertaiset perusoikeudet maassamme. Suomi kuuluu niihin maihin, jotka ovat allekirjoittaneet Lapsen oikeuk-

sien sopimuksen. Tämän sopimuksen mukaan jokaisella lapsella on oikeus tasa-arvoiseen kohteluun riippumatta hänen tai hänen vanhempiansa alkuperästä, ulkonäöstä, kielestä tai syntyperästä. Sopimuksen allekirjoittaneet maat sitoutuvat siihen, että valtio huolehtii sopimuksen toimeenpanosta. (Unicef.)

Sosiaali- ja terveysalan toimijoiden haasteena on tunnistaa ja reagoida toiminnalliseen epäoikeudenmukaisuuteen (Jakobsen 2004). Toiminnallinen oikeudenmukaisuus koskettaa jokaista ihmistä, mutta maahanmuuttajien kohdalla se ei välttämättä toteudu esimerkiksi puutteellisen kielitaidon takia. Tällöin henkilö ei kykene osallistumaan itselleen merkityksellisiin ja tärkeisiin toimintoihin. Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys ovat avainasemassa puhuttaessa toiminnallisesta oikeudenmukaisuudesta.

Suomen yhdenvertaisuuslain 6. pykälän mukaan syrjintä tarkoittaa sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta toista vertailukelpoisessa tilanteessa. Tällaista tilannetta kutsutaan välittömäksi syrjinnäksi. Häirinnäksi kutsutaan sitä, kun henkilön tai ihmisryhmän arvoa ja koskemattomuutta loukataan tarkoituksellisesti niin, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri. Ääritapauksessa häirintä voi muuttua väkivallaksi. Syrjintä voi myös olla välillistä tai rakenteellista. Jos syrjintä tapahtuu henkilön etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen tai uskonnon perusteella, voidaan sitä kutsua rasismiksi. (Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21)

Erityisesti maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten keskuudessa toiminnallisella oikeudenmukaisuudella on riski olla toteutumatta. Positiivista erityiskohtelua tai muutoin eri syistä esimerkiksi ajoittain erityistä tukea tarvitsevien maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten osalta palveluiden saavutettavuus varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa esimerkiksi kielenkehityksen tukitoimenpiteinä on ensiarvoisen tärkeää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012–2015, 26.)

3.2 Kasvatuskumppanuus

Korkealaatuinen varhaiskasvatus edellyttää vanhempien ja päivähoidon ammattilaisten positiivisten suhteiden tukemista. Kasvatuskumppanuuden merkitykselle on olemassa vahva teoreettinen pohja. Lapsi elää useissa ympäristöissä.

Vanhempien ja varhaiskasvattajien läheiset suhteet helpottavat oppimista. Pienen lapsen oppiminen ja kehitys liittyvät erottamattomasti hänen perheeseensä. Siksi päivähoidossa on luotava vanhempiin luottavaiset ja kunnioittavat suhteet, osallistettava heidät lapsen kasvuun ja haastettava perheet osallistumaan päivähoidon varhaiskasvatuksellisiin tavoitteisiin. (Rentzou 2011.) Muutos tähän yhteistyöhön liittyy lapsen kasvuympäristöjen ja kehitysprosessin tulkintaan ekologisen mallin mukaisesti. Perustaa perheen ja päivähoidon yhteistyölle kasvatuksessa antoi Bronfenbrennerin (1979) ekologinen teoria ja kontekstuaalisen kasvun malli, jonka tavoitteena on luoda vuoropuhelua kodin ja päivähoidon välille lapsen kasvun tukemiseksi. (Kekkonen 2012, 35.)

Bronfenbrennerin ekologisen kehityksen teoria soveltuu varhaiskasvatukseen ekologisuutensa ja kokonaisvaltaisuutensa ansiosta. Teoria huomioi lapsen kasvavan ja kehittyvän vuorovaikutuksessa erilaisten kasvuympäristöjen kanssa. Huomiota tulee kiinnittää paitsi lapsen ja ympäristöjen välisiin suhteisiin, myös eri ympäristötasojen vuorovaikutukseen. (Puroila & Karila 2001, 204–205.)

Teoria jakaa lapsen ympäristöt neljään eri ryhmään. *Mikrosysteemi* on lapsen välitön ympäristö, jonka kanssa hän on itse suorassa vuorovaikutuksessa. *Mesosysteemi* syntyy yksilön kohdatessa toisen mikrosysteemin, esimerkiksi päivähoidon aloituksessa. Tätä siirtymävaihetta Bronfenbrenner nimittää ekologiseksi siirtymäksi. Lapsen kehitykseen vaikuttavat myös *eksosysteemit* eli sellaiset ympäristöt, joihin lapsi itse ei aktiivisesti osallistu. Eksosysteemiä voivat edustaa esimerkiksi vanhempien työpaikat. *Makrosysteemillä* tarkoitetaan yhteiskuntaa, kulttuuria ja alakulttuureita, joiden sisällä toimintoja organisoidaan usein samalla tavalla. (Puroila & Karila 2001, 208–209.) Yksinkertaisesti sanottuna kasvatuskumppanuuden tavoitteena on saattaa lapsen mikrosysteemit keskustelemaan keskenään, ja toisaalta myös alkuvaiheessa helpottaa lapsen ekologista siirtymää päivähoidon alkaessa.

Lapsen aloittaessa päivähoidon tai siirtyessä ryhmästä toiseen on siirtymän lähtökohtana Bronfenbrennerin teorian mukainen lapsen ja hänen kasvuympäristöjensä välinen muutos- ja sopeutumisprosessi. Koti, päivähoito ja koulu asettavat lapselle ja hänen toiminnalleen erilaisia vaatimuksia ja odotuksia. Ne saattavat

olla fyysiseltä ympäristöltään, toimintakulttuuriltaan ja arvoiltaan hyvin erilaisia. Vanhempien ja kasvattajien yhteistyöllä voidaan pehmentää näitä eroja ja edesauttaa lapsen kehittymistä. (Karikoski & Tiilikka 2012, 77–78.)

Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista. Sen tavoitteena on tuoda lapsen ääni kuuluville ja huomioida hänen erityisyytensä. Se ylläpitää varhaiskasvatushenkilöstön ja vanhempien välistä dialogista, tasavertaista vuoropuhelua. Vanhemmat ja ammattikasvattajat työskentelevät yhdessä jakaen toisilleen omaa, ainutkertaista tietoaan lapsesta. Ammatilainen tuo oman asiantuntemuksensa vanhemman ja lapsen käyttöön samalla, kun hän aidosti kuuntelee ja huomioi vanhemman tietämyksen omasta lapsestaan. Keskustelut ovat kunnioittavia, asiallisia ja arkisia. Kuulumisia ja päivän tapahtumia kerrotaan päivittäin, jotta vanhempi voi eläytyä lapsen arkeen. Tämä vuoropuhelu synnyttää luottamusta, jonka kantamana voidaan ottaa puheeksi hankaliakin asioita. (Kaskela & Kekkonen 2006, 18–21.)

Päivähoidon henkilöstön tehtävä on sisällyttää kasvatuskumppanuus hoitosuhteen alusta saakka luonnolliseksi osaksi lapsen varhaiskasvatusta (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007, 32). Päivähoidon työntekijä toimii aloitteentekijänä kasvatuskumppanuuteen, ja hänen vastuullaan on kumppanuuden ylläpitäminen (Kaskela & Kekkonen 2006, 21). Kasvatuskumppanuuden rakentuminen alkaa tutustumiskäynnillä ja aloituskeskustelulla jo ennen päivähoidon aloittamista. Tämä keskustelu antaa vanhemmille mahdollisuuden kertoa omista toiveistaan ja ajatuksistaan päivähoidosta, ja se saattaa hälventää ennakkoluuloja päivähoitoa kohtaan. Työntekijä voi antaa vanhemmille neuvoja, joiden avulla he voivat valmistaa lasta päivähoidon aloitukseen. Aloituskeskustelu olisi hyvä käydä vanhemmille turvallisessa ja tutussa paikassa, perheen kotona. Koti on lapsellekin turvallinen paikka tutustua uuteen aikuiseen. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41.)

Varsinainen päivähoito aloitetaan vanhemman ja lapsen yhteisellä tutustumisjaksolla, jonka kesto on ennalta sovittu aloituskeskustelussa. Kasvattaja auttaa lasta hallitsemaan ja sanoittamaan tunteitaan tämän ollessa erossa vanhemmistaan. Vanhemmille on hyvä kertoa lapsen reagoimisesta ikävään sekä siitä, miten kasvattaja on tilanteessa toiminut ja mistä on ollut lapselle apua. (Kaskela

& Kekkonen 2006, 43.) Jos päiväkodissa ei ole lapsen kotikieltä ymmärtävää aikuista, saattaa tunteiden sanoittaminen jäädä puutteelliseksi.

Kasvatuskumppanuus jatkuu päivittäisinä kohtaamisina sekä säännöllisesti käytävinä kasvatust keskusteluina. Kasvatust keskustelu tai lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa koskeva keskustelu käydään vähintään kerran vuodessa, tarpeen mukaan useamminkin. Tämä on luonteva jatkumo aloitust keskustelulle, ja ajatuksena onkin palata myös aiemmin keskusteltuihin asioihin ja miettiä, onko aiemmin sovittuja asioita syytä muuttaa lapsen kasvettua ja kehittyttyä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45–46.) Jos vanhemmat eivät hallitse suomen kieltä, järjestetään heille tulkki näitä keskusteluja varten.

Kasvatuskumppanuuden yksi tavoite on osallistaa vanhempia. Vanhempien osallisuus näkyy oikeutena osallistua kasvatust keskusteluihin, vanhempainiltoihin, tapahtumien järjestämiseen ja vanhempaintoimikunnan toimintaan. Osallisuutta on myös oikeus päivittäisiin kontakteihin lasta tuotaessa ja haettaessa. Osallisuus luo vanhemmalle tunteen, että hän kuuluu lapsen varhaiskasvatust yhteisöön. (Kaskela & Kekkonen 2006, 26–27.) Vanhemmilla tulee olla oikeus osallistua lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen. Heillä on oltava mahdollisuus vaikuttaa sekä päiväkodin että kunnan varhaiskasvatukseen sekä sen arviointiin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.) Erityistä huomioita yhteistyöhön tulee kiinnittää, kun maahanmuuttajalapsi aloittaa päivähoidon. Perheellä ja päiväkodilla on oltava tieto ja ymmärrys toistensa näkemyksistä ja toiminnasta. (Kivijärvi 2012, 251.)

Kasvatuskumppanuutta ohjaa neljä periaatetta; kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Kuuleminen voi tapahtua vain turvallisessa ja myönteisessä ilmapiirissä. Kunnioittavan suhteen luomisen haaste on erilaisuudessa ja sen kohtaamisessa. Todellinen vuorovaikutus edellyttää kunnioitusta. Kunnioituksen ja kuulemisen periaatteista rakentuu ajan myötä ja hiljalleen luottamus. Kasvattajan sensitiivinen suhde lapseen herättää vanhemmissa luottamusta, mutta se rakentuu myös vanhempien mahdollisuudesta vaikuttaa lapsensa asioihin päivähoidossa. Dialogisessa vuoropuhelussa on tilaa kaikkien näkemyksille. Siinä saa olla eri mieltä sekä puhua suoraan ja rehellisesti. Dialogi voidaan määritellä taidoksi ajatella, puhua ja toimia yhdessä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–38.)

KIEKO-hankkeen tyyppinen hanke, jossa kiinnitetään huomiota lapsen omaan kotikieleen ja –kulttuuriin, vahvistaa kasvatuskumppanuutta. Varhaiskasvatuksen kunnioitus vierasta kulttuuria kohtaan aikaansaa myönteistä ilmapiiriä ja molemminpuolista kunnioitusta. Hankkeen myötä vanhemmille on tarjoutunut mahdollisuus kuulla lapsensa päiväkotikuulumisia omalla kielellään viikoittain. Tämä lisää heidän osallisuuttaan sekä kasvattaa aitoa dialogisuutta varhaiskasvatuksen ja vanhempien välillä.

3.3 Äidinkielen merkitys varhaiskasvatuksessa

Kieltä tarvitaan yksilöllisyyden ilmaisuun, ja sen merkitys kaikessa oppimisessa on erittäin suuri. Kieltä käytetään ajatteluun, tunteiden ja toiminnan ilmaisuun sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Kielen kehittymisen kautta kehittyvät myös ajattelu, älykkyys, havaitseminen, puhe ja muisti. (Nurmilaakso 2011, 31–32.) Yhteiskunnan kielivarannot lisääntyvät, kun maahanmuuttajataustaiselle lapselle ja nuorelle annetaan tilaisuus ylläpitää ja kehittää omaa äidinkieltään. Suomalainen yhteiskunta hyötyy siitä, että maassamme on monikielitaltaista ja eri kulttuureja ymmärtävää osaavaa työvoimaa. Se mahdollistaa toimimisen globaalistuvassa maailmassa. (Latomaa 2007, 185.)

Jos lapsi käyttää ja kuulee kotonaan vain vähemmistökieltä, ovat naapuruston lapset sekä päivähoito hänelle ensimmäisiä mahdollisuuksia oppia valtakieltä. Kielen kehitys on yleensä nopeaa, jos kontakteja valtakieltä käyttäviin ihmisiin on riittävästi, sillä tällöin lapsilla on suuri motivaatio löytää keinoja kommunikoida. Jos alueella on suuri maahanmuuttajayhteisö, kielen oppiminenkin saattaa hidastua. Jos lapsi käyttää kotona vain vähemmistökieltä, hänellä voi olla vaikeuksia kertoa päivän tapahtumista vanhemmilleen. Lapsella ei välttämättä ole hallussaan päiväkotisanastoa kotikielellään. Tämän vuoksi joissain maissa tarjotaan lapsille myös kotikielen opetusta. (Cunningham 2011, 71–72.)

Varhaiskasvatuksen velvollisuus on huomioida lapsen äidinkieli ja kulttuuri. Varhaiskasvattajilla on myös tiedottamisvelvoite, eli heidän tulee antaa vanhemmille tietoa kotikielen tärkeydestä ja sen kehittymisen tukemisesta kotona. Lapsen olisi hyvä saada käyttää äidinkieltään esimerkiksi vertaisryhmissä, ohjattujen opetustuokioiden lisäksi. (Kivijärvi 2012, 254.)

1990-luvulta lähtien on pohjoismaisessa varhaiskasvatuspedagogiikassa voimistunut ajatus kompetentista lapsesta. Kompetentti lapsi on itseilmaisuun kykenevä, osaava lapsi, joka kykenee neuvottelemaan aikuisen kanssa. Nämä neuvottelut vaativat kuitenkin yksilöllisyyttä ja verbaalisia taitoja. Käsitys näyttäisi siis suosivan valtakulttuurin lapsia. (Eerola-Pennanen 2012, 235.) Jotta maahanmuuttajalapsi voisi olla tasavertainen natiivien kanssa, hänellä pitäisi olla päiväkodissa henkilö, jonka kanssa hänellä on yhteinen kieli.

Äidinkieli on osa identiteettiä sekä merkki etnisestä ja kulttuurisesta yhteenkuuluvuudesta. Kieli vahvistaa lapsen identiteettiä ja itsetuntoa, ja kieltä oppiessaan lapsi oppii myös kulttuuriaan. Äidinkielen käytön kieltäminen on tuhoisaa sekä itsetunnon että identiteetin kehittymiselle. Se ei nopeuta valtakielen käyttäjiin samaistumista. Hyvä äidinkielen taito vaikuttaa positiivisesti uuden kielen oppimiseen. (Paavola & Talib 2010, 231–232.) Useimmiten opetus tapahtuu valtakielellä, ja vähemmistökieli on vain välineenä oppia valtakieltä. Tällaisessa ympäristössä lapsi oppii helposti häpeämään äidinkieltään. Kaksikielisten lasten on todistettu selviytyvän ikätovereitaan paremmin sekä kielellisissä että ei-kielellisissä tehtävissä. (Halme & Vataja 2011, 13.)

Lapsi saattaa saada turvaa, jos ryhmässä on omakielinen työntekijä tai muita samankielisiä lapsia. Omakielinen työntekijä voi järjestää kielellisiä tuokioita lapsen omalla äidinkielellä, ja lapsi voi käyttää äidinkieltään leikeissä. Pidempään päivähoidossa ollut samaa kieltä puhuva lapsi tai omakielinen työntekijä voivat neuvoa lasta uusissa tilanteissa, ruokailussa ja päivälepoaikassa. Aikuisen tehtävä on varmistaa, että lapsella on mahdollisuus leikkiä sekä omalla äidinkielellään että suomen kielellä. Jos lapsi on ainut kielensä edustaja päiväkodissa, korostuu kodin rooli oman äidinkielen tukijana. Oma kieli voidaan tukea kirjojen tai satukasettien avulla tai vaikka pyytämällä lapsen vanhempia tai isovanhempia lukemaan satuja päiväkotiin. (Halme & Vataja 2011, 18.) Eri kulttuurista tuleva työntekijä voi yhdistää kotia ja päiväkotia selvittämällä vieraan kulttuurin tapoja ja kasvatusnäkemyksiä. Hän voi toimia kieliavustajana alkuvaiheessa, jolloin lapsi saa omalla äidinkielellään ymmärrettävää tietoa päivän tapahtumista. (Kivijärvi 2012, 254.)

3.4 Suomi toisena kielenä -opetus

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa keskeistä on huomioida lapsen kulttuurinen tausta ja äidinkieli. Ensisijainen vastuu kotikielen ja -kulttuurin säilyttämisestä on perheellä, mutta varhaiskasvatuksen tehtävä on rohkaista lasta käyttämään äidinkieltään. Varhaiskasvatus tarjoaa mahdollisuuden oppia suomea tai ruotsia luonnollisissa tilanteissa. Lisäksi lapsi tarvitsee suunnitelmallista ohjausta kielen oppimiseen. (Heikkilä ym. 2007, 39–40.)

Varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajalle annettavaa tavoitteellista, jatkuvaa ja säännöllistä suomen kielen opetusta kutsutaan Suomi toisena kielenä -opetukseksi (S2). S2-opetuksen tavoitteena on vahvistaa monikulttuurista identiteettiä ja luoda pohja toiminnalliselle kaksikielisyydelle ja tehdä lasta tietoiseksi suomalaisesta kulttuurista. S2-opetus perustuu lapsilähtöisyydelle, toiminnallisuudelle ja leikille. Se tulee linkittää varhaiskasvatuksen sisältöorientaatioihin, sillä se ei ole varhaiskasvatuksen irrallinen osa vaan opetuksen keskeinen periaate. Maahanmuuttajien lisäksi S2-opetus on tarkoitettu muillekin lapsille, joilla suomen kielen taito ei ole kaikilla osa-alueilla äidinkielen tasoinen. (Halme & Vataja 2011, 24.) Ohjatun oppimisen lisäksi S2-opetukseen kuuluu luonnollinen oppiminen, jossa työntekijällä on suuri rooli. Hänen tulee tiedostaa arjen tilanteiden merkitys oppimiselle ja hyödyntää ne. (Kivijärvi 2012, 255.)

Lapsi tarvitsee kielitasoa vastaavaa toimintaa, jota tarjotakseen aikuisen on tunnistettava kielitaidon taso. Tällöin arvioidaan kuullun ymmärtämistä, sanastoa, puhumista ja rakenteita ottaen huomioon lapsen aiemmat kokemukset ja kulttuuristausta. Kehitystä pitäisi arvioida ja dokumentoida vähintään kolmen kuukauden välein. Kaikkia lapsen käyttämiä kieliä tulisi arvioida yhdessä lapsen vanhempien kanssa. Päävastuussa kielen arvioinnista on lastentarhanopettaja, mutta siihen osallistuu koko tiimi. Lapsen äidinkieli piirteineen saattaa olla varhaiskasvattajalle vieras, mutta se vaikuttaa suuresti määrin suomen kielen oppimiseen. Parhaat tulokset arvioinnissa saavutetaan havainnoimalla leikki-tilanteita niin, että kiinnitetään huomiota yhteen kielelliseen osa-alueeseen kerrallaan. (Halme & Vataja 2011, 34.) Arvioinnin avulla voidaan helpommin havaita lasten kielen kehitykseen liittyviä erityisvaikeuksia. Vanhemmat ovat oman lap-

sensa äidinkielen kehittymisen asiantuntijoita, ja heidän huolensa kannattaa ottaa vakavasti. (Kivijärvi 2012, 257.)

Suomen kielen oppiminen tapahtuu usein arkitilanteissa. Päiväkotikäinen lapsi omaksuu kielen aikuisten ja vertaisten malleja soveltaen. Kieltä ei opita, vaan se omaksutaan samalla, kun sosiaalistutaan ryhmään. Se ei kuitenkaan tapahdu itsekseen ja suunnittelematta, vaan ammattitaitoinen lastentarhanopettaja hahmottaa päivittäiset tilanteet ja on tietoinen siitä, millaisia kielellisiä valmiuksia ne kehittävät. Päiväkotipäivän aikana tapahtuvia tuokioita voidaan kutsua muotiksi. Näitä voivat olla esim. aamupiirimuotti, uloslähtömuotti, ruokailumuotti jne. Niiden avulla lapsi saa itselleen sekä käyttäytymismallit tilanteisiin, että kielellisiä valmiuksia. (Kela 2012.)

Kasvattajan tehtävä on pohtia, mitä muotteja päivän aikana käydään läpi ja kuinka niiden kielellistä sisältöä voisi rikastuttaa. Hän vertaa tätä tietoa lasten kielellisen kehityksen tavoitteisiin. Suomi toisena kielenä -tuokioita olisi hyvä hyödyntää silloin, kun nämä rikastetut muotit eivät enää riitä. Näin voi käydä esimerkiksi, kun uusi tulokas ei pääse mukaan ryhmän toimintaan ja jää näin vaille hyödyllisiä vuorovaikutustilanteita. Myös sosiaalinen häiriökäyttäytyminen voi olla viesti siitä, että kielen opetusta olisi syytä tehostaa. Osa S2-oppijoista joutuu sosiaaliin konflikteihin keskimääräistä helpommin, sillä puutteellisen kielen osaamisen lisäksi heillä on vaikeuksia kulttuurisessa osaamisessa. (Kela 2012.)

Riippumatta siitä, millä tasolla maahanmuuttajan kielitaito on, hänen tulisi pysyä osallistumaan ryhmän toimintaan sosiaalisesti yhdenvertaisena muiden lasten kanssa. Pienryhmissä pärjää vähäisemmälläkin kielitaidolla, ja ohjaaja voi tällöin olla sanoittamassa lasten toimintaa toisille. Liikunta, musiikki ja rakentelu-leikit antavat mahdollisuuden toimia ilman kielen osaamista. Päivän toimintojen pysyvä rakenne ja kuvilla havainnollistaminen auttavat lasta ennakoimaan tilanteita ja pysymään mukana. Varhaiskasvatuksen työntekijän tulee tiedostaa, että hän on kielellinen malli ja kielenopettaja joka hetki päivän aikana. Selkeä puhe, havainnollistaminen ilmein ja elein, kuvien käyttö ja kielen mallintaminen toiminnassa auttavat lasta oppimaan. (Kivijärvi 2012, 252.)

Tavoitteena on saavuttaa toiminnallinen kaksikielisyys, mikä ei tarkoita molempien kielten täydellistä hallintaa. Toiminnallisesti kaksikielinen lapsi pystyy puhumaan, ajattelemaan ja ymmärtämään kahdella kielellä. Hän osaa automaattisesti vaihtaa kieltä puhuessaan. Pintakielen eli arjessa pärjäämisen mahdollistavan kielitaidon saavuttamiseen kuluu aikaa puolesta vuodesta kahteen vuotta. Kielitaidon syvempään omaksumiseen kuluu useita vuosia. (Kivijärvi 2012, 254–255.)

S2-opetusta voidaan antaa osana pienryhmätoimintaa, erillisissä S2-ryhmissä sekä yksilö- tai pariopetuksena. Kielen lisäksi opetuksessa tulee huomioida varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot. Apuna voidaan käyttää tiettyä menetelmää sekä valmista kielen opetukseen tai tukemiseen suunniteltua materiaalia. Maahanmuuttajien kanssa voidaan käyttää myös nuoremmille suunnattuja kuvakirjoja ja muokata materiaaleja sopivammiksi. (Kivijärvi 2012, 256.)

4 KIEKO-hanke

Kotouttamisrahaston rahoittama KIEKO-hanke alkoi 1.8.2012 ja loppui 30.6.2014. KIEKO-hankkeessa tuettiin lapsen kotoutumista ja syrjäytymisen ehkäisyä tehostamalla ja kehittämällä suomi toisena kielenä ja kotikielen (venäjä) opetusta sekä opetuksen arviointia. Hankkeessa luotiin ja vahvistettiin käytänteitä suomen kielen ja venäjänkielisten lasten kotikielen opetukseen. Tällä haluttiin helpottaa vasta suomeen tulleiden perheiden ja lasten kotoutumista.

KIEKO-hankkeelle oli määritelty yleiset tavoitteet sekä lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet. Yleisiin tavoitteisiin kuuluivat S2- ja kotikielen opetuksen tehostaminen ja kehittäminen. Vanhemmat haluttiin haastaa mukaan säilyttämään kotikieltä ja –kulttuuria. Heille haluttiin luoda mahdollisuus tutustua suomalaiseen yhteiskuntaan kasvatuskumppanuuden avulla.

Lyhyen aikavälin tavoitteena oli luoda hyvät ja toimivat käytänteet kieltenopetukseen. Lähikunnat saivat valmiin mallin, jota voisivat soveltaa omassa toiminnassaan. Tavoitteena oli rakentaa toimiva yhteistyöverkosto lapsen kielen oppimisen tueksi. Pitkän aikavälin tavoitteena oli saada lapset tuntemaan, että he kuuluvat tasavertaisina toimijoina suomalaiseen yhteiskuntaan. Kiusaaminen

ja syrjäytyminen haluttiin saada vähenemään. Perheiden toivottiin olevan ylpeitä omasta kielestään. Heitä haluttiin auttaa säilyttämään kielensä ja kulttuurinsa suomen kielen ja kulttuurin rinnalla.

Hankkeen tarkoituksena oli luoda maahanmuuttajataustaiselle lapselle mahdollisimman hyvät edellytykset oppia suomen kieli. Sen avulla hän voi osallistua yhdessä suomalaisten lasten kanssa varhaiskasvatuksen tarjoamaan virikkeelliseen toimintaan ja tuntea kuuluvansa ryhmään ilman syrjäytymisen ja kiusatuksi joutumisen pelkoa. Hankkeen aikana venäjänkieliset lapset saivat sekä venäjän kielen opetusta että tehostettua Suomi toisena kielenä -opetusta. Näitä opetustuokioita kävivät pitämässä kiertävät kielenopettajat.

KIEKO-hankkeessa oli mukana kolme lappeenrantalaista päiväkotia: Sammonlahden ja Skinnarilan päiväkodit sekä Voisalmen päiväkotia. Kotikielen opetusta hankkeen aikana saivat vain venäjänkieliset lapset, koska heitä oli määrällisesti selkeästi eniten. Muilta osin hankkeeseen pääsivät kaikista EU-maiden ulkopuolisista maista vasta Suomeen muuttaneet perheet. (Lappeenrannan kaupunki.)

5 Opinnäytetyön tavoite ja tehtävät

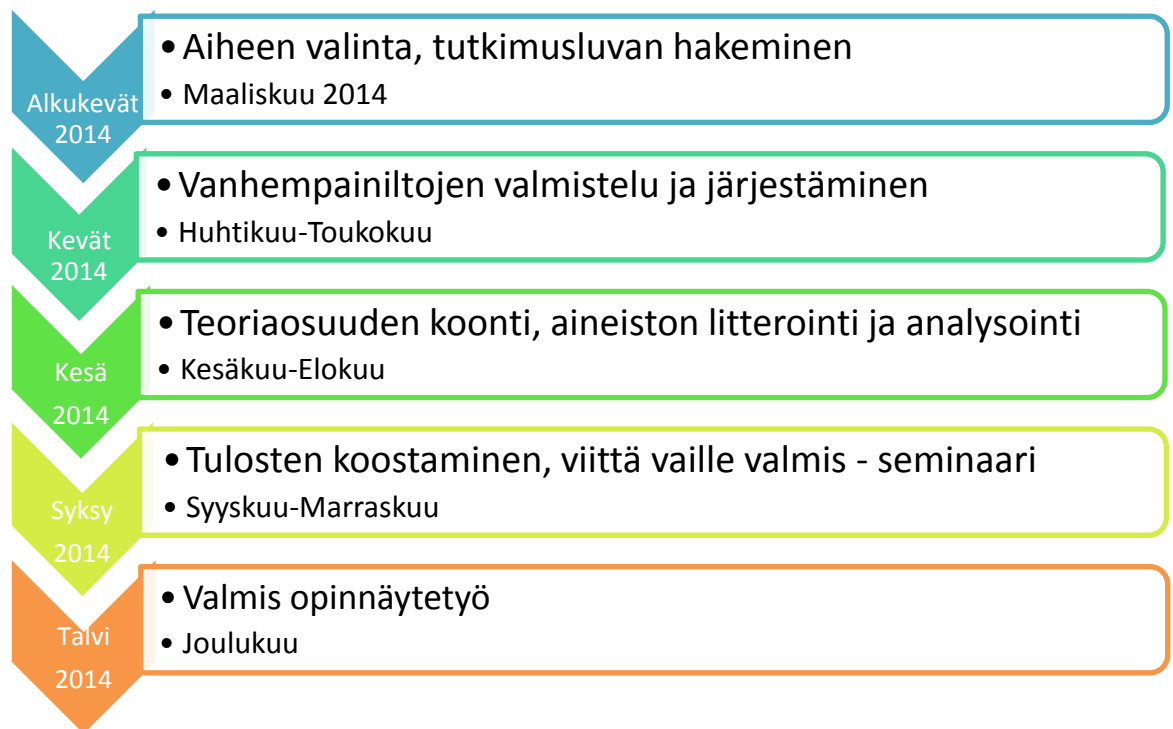
Opinnäytetyön tavoitteena on kuvata kotoutumista edistäviä asioita, joita maahanmuuttajat kokevat tärkeiksi lappeenrantalaisessa varhaiskasvatuksessa toteutetussa KIEKO-hankkeessa. Opinnäytetyössä arvioidaan KIEKO-hankkeen hyötyjä ja vaikuttavuutta venäjänkielisten vanhempien näkökulmasta.

Opinnäytetyön tutkimustehtävät ovat seuraavat:

1. Miten KIEKO-hanke on lisännyt venäjänkielisten perheiden omaa arvostusta kotikieltä ja kulttuuria kohtaan?
2. Miten venäjänkieliset vanhemmat ovat kokeneet lasten kielenkehityksen tehostetun tukemisen KIEKO-hankkeessa?
3. Millä tavoin KIEKO-hanke on venäjänkielisten vanhempien mielestä edistänyt lasten kotoutumista ja ehkäissyt syrjäytymistä?

6 Opinnäytetyön toteutus

Tämä opinnäytetyö on selvitys, jossa kuvataan KIEKO-hankkeen tavoitteiden toteutumista siihen osallistuneiden lasten vanhempien näkökulmasta. Aihe valittiin alkukeväästä 2014, kun KIEKO-hanke oli juuri päättymässä. Päättävän hankkeen vaikutusten selvittäminen on tarpeen, jotta hankkeen vaikutukset saadaan näkyviksi. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisella eli laadullisella otteella. Kylmän ja Juvakan (2013) mukaan laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on ihminen. Koska laadullinen tutkimus on tekemisissä kertomuksien, tarinoiden ja merkityksien kanssa, tilastollisesti yleistettävää tietoa ei ole mahdollista saada määrällisen tutkimuksen tapaan. (Kylmä & Juvakka 2013, 16). Opinnäytetyön toteutus ja aikataulu eteni kuvion 3 mukaisesti

Kuvio 3 Opinnäytetyön toteutus ja aikataulu

6.1 Tiedonantajat ja aineiston keruu

Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on tutkimuskohteen ymmärtäminen, ja tutkimus alkaakin usein tutkijan toimintakentän kartoittamisella (Hirsjärvi ym. 2013, 181). Opinnäytetyön aiheen valinnan jälkeen tehtiin opinnäytetyösuunnitelma. Suunnitelmaa varten pohdittiin teoreettista viitekehystä, aineistonkeruumenetelmää sekä sen analysointitapaa. Aineisto päätettiin kerätä ryhmämuotoi-

sen teemahaastattelun avulla. Opinnäytetyösuunnitelma liitettiin Lappeenrannan varhaiskasvatustoimeen lähetettyyn tutkimuslupahakemukseen (Liite 1). Tutkimuslupahakemukseen liitettiin myös haastatteluteemat (Liite 2).

Teemahaastattelut järjestettiin ryhmämuotoisina kahdessa eri vanhempainillassa. Vanhempainillat pidettiin toukokuussa, vaikka hanke päättyi vasta kesäkuun lopussa, sillä lomakauden alkaminen olisi saattanut vähentää osallistujamäärää. Vanhempainillat järjestettiin Voisalmen ja Sammonlahden päiväkodeissa. Sammonlahden ja Skinnarilan päiväkodit sijaitsevat niin lähellä toisiaan, että matka ei muodostunut esteeksi osallistumiselle, vaikka vanhempainillat näissä päiväkodeissa yhdistettiin. Voisalmi sijaitsee selkeästi erillään Sammonlahden ja Skinnarilan päiväkodeista, joten sinne järjestettiin oma vanhempainilta.

Vanhempainiltoihin kutsuttiin kaikki Sammonlahden, Skinnarilan ja Voisalmen päiväkotien venäjänkielisten lasten vanhemmat. Kutsujen jakohetkellä (Liite 3) venäjänkielisiä lapsia oli 31. Tulkki käänsi kutsukirjeen venäjän kielelle. Kirjeet vietiin KIEKO-hankkeeseen osallistuneisiin päiväkoteihin ja päiväkotien henkilökunta jakoi kutsut venäjänkielisten lasten lokeroihin. Kutsussa kerrottiin, miksi ja milloin vanhempainilta järjestetään, mikä opinnäytetyön tarkoitus on ja kuinka vanhempainilta etenee. Kutsusta tuli ilmi, että tilanne nauhoitetaan. Siinä kerrottiin, että osallistuminen on vapaaehtoista ja anonyymiä ja että aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Vanhempainillat järjestettiin päiväkotien tiloissa sulkemisajan jälkeen. Paikalla ei ollut päiväkotien henkilökuntaa. Molempiin vanhempainiltoihin saapui kaksi vanhempaa, joten yhteensä opinnäytetyön tiedonantajina oli neljä (N=4) vanhempaa. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2013, 207) mukaan haastattelu on keskustelua, jossa haastattelija määrittelee, miten keskustelu etenee. Haastattelu on systemaattinen tiedonkeruun muoto, jolla on määritellyt tavoitteet.

Haastattelujen teemat suunniteltiin KIEKO-hankkeen tavoitteiden ja opinnäytetyön tutkimustehtävien perusteella. Haastattelutilanteet dokumentoitiin nauhoittamalla. Haastatteluissa oli mukana tulkki. Molemmat opinnäytetyön tekijät toimivat haastattelijoina: toisen toimiessa päähaastattelijana omalla vuorollaan

pystyi samaan aikaan toinen havainnoimaan haastattelutilannetta, esittämään tarkentavia kysymyksiä ja varmistamaan haastatteluteemojen läpikäymisen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskitytään tyypillisesti pieniin, harkinnanvaraisesti valittuihin otantoihin, jotta saataisiin syvällistä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä. Harkinnanvaraisessa otannassa tutkimukseen valitaan tiedonantajiksi sellaiset henkilöt, joilla on syvällistä tietoa tutkittavasta aiheesta. (Patton 2002, 46, 230.) Vanhempainiltoihin kutsutut vanhemmat ovat juuri niitä ihmisiä, joilla on syvällistä ensikäden tietoa tutkimastamme aiheesta.

6.2 Aineiston analysointi

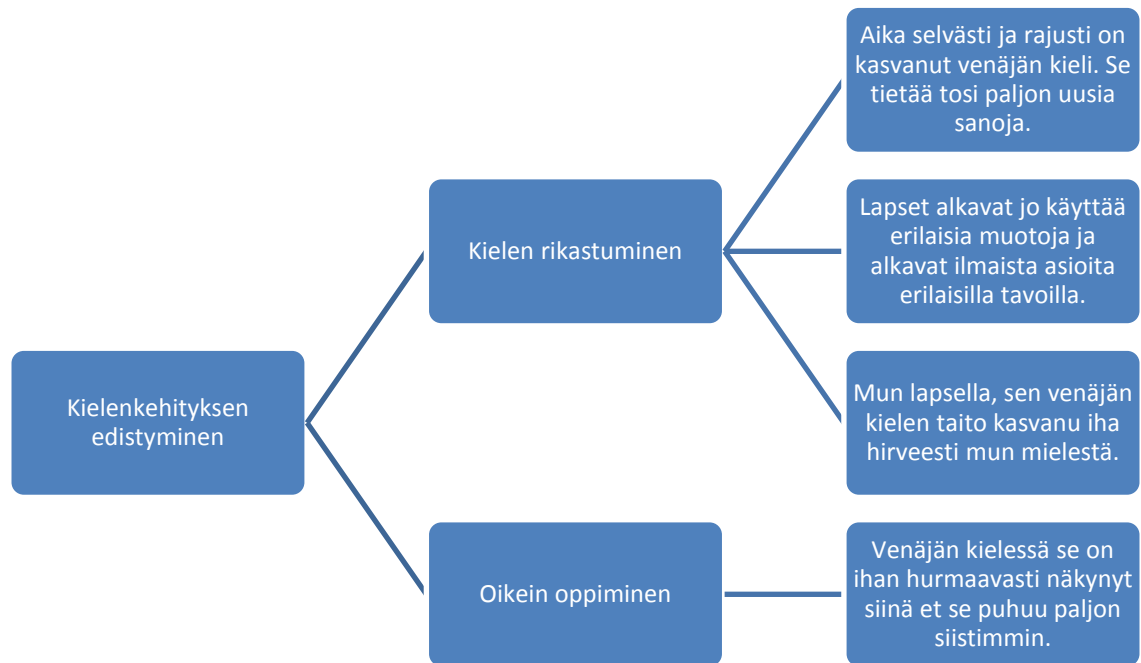
Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan usein mahdollisimman avoimesti esimerkiksi kysymällä aineistolta, mitä se kertoo tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston analyysin edetessä aineisto muuttuu haastatteluaineistosta tutkittavan ilmiön teoreettiseksi kuvaukseksi (Kylmä & Juvakka 2012, 66.)

Induktiivinen eli aineistolähtöinen sisällönanalyysi tarkoittaa sitä, että ensin aineisto puretaan osiin ja sisällöllisesti samankaltaiset osat yhdistetään. Seuraava vaihe on aineiston tiivistäminen kokonaisuudeksi, joka vastaa tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto tiivistyy ja abstrahoituu. Analyysin avulla tutkittavaa asiaa kuvataan tiivistetyssä muodossa. (Kylmä & Juvakka 2012, 113.)

Aineiston analysointi tehtiin sisällönanalyysinä ja se aloitettiin litteroimalla nauhoitetut ryhmämuotoiset teemahaastattelutilanteet. Litteroituja sivuja oli yhteensä neljätoista. Litteroitua aineistoa luettiin ja siitä etsittiin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Jokainen tutkimuskysymys sai oman värikoodin, jonka avulla aineistoa alettiin lajitella. Vihreällä värillä merkattiin kotikielen ja –kulttuuriin arvostukseen liittyvät vastaukset, punaisella värillä kielenkehitykseen liittyvät vastaukset ja sinisellä kotoutumisen edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvät vastaukset.

Seuraavassa vaiheessa aineistoa alettiin tiivistää. Värikoodeilla esiin nostettuja asioita lajiteltiin. Litteroidut lauseet tiivistettiin luokiksi, joita oli 45. Luokkia olivat esimerkiksi kotikielen säilyttäminen, kaksikielisyys, päiväkotiin sopeutuminen ja

tasavertaisuus. Aineistoa tiivistettiin edelleen yhdistelemällä luokkia, ja viimeisessä vaiheessa aineisto saatiin tiivistettyä kolmeen pääluokkaan, jotka vastasivat opinnäytetyön tutkimustehtäviin: kielenkehityksen edistyminen, syrjäytymisen ehkäisy ja tasa-arvo sekä perheiden arvostus kotikieltä ja –kulttuuria kohtaan. Kuviossa 4 on esimerkki tästä prosessista.

Kuvio 4 Aineiston abstrahointi

6.3 Opinnäytetyön eettiset näkökulmat

Eettinen pohdinta alkaa jo aihetta valittaessa, jolloin mietitään, kenen ehdoilla ja miksi tutkimusta tehdään (Hirsjärvi ym. 2013, 24). Tämän opinnäytetyön aihe on valittu, koska halusimme selvittää, ovatko maahanmuuttajat kokeneet KIEKO-hankkeen onnistuneen. Aihe on työelämälähtöinen, ja sitä on mahdollista myös soveltaa, kun mietitään toimintamalleja päiväkoteihin, joissa on paljon maahanmuuttajia.

Eettisesti kestävässä tutkimuksessa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Eettisiä ongelmia aiheuttavat usein etenkin tiedonhankintatavat sekä koejärjestelyt. Useimmiten tutkimukseen osallistuvilta edellytetään pyydettäväksi suos-

tumusta osallistumiseen. Luvan antaessaan heillä tulee olla riittävästi ymmärrettävää tietoa tutkimuksesta. (Hirsjärvi ym. 2013, 24-25.)

Opinnäytetyötä varten tarvittiin tutkimuslupa, joka anottiin Lappeenrannan kaupungin kasvatus- ja opetustoimelta. Vanhempainillan kutsukirjeessä tiedotettiin siitä, että tilanne nauhoitetaan sekä siitä että vanhempainillan materiaaleja tullaan käyttämään opinnäytetyöhön. Vanhempainillassa jaettiin suostumuslomake (Liite 4), jonka osallistujat allekirjoittivat ennen tilaisuuden alkua. Vanhemmat saivat kutsussa myös tiedon siitä, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Hirsjärven ym. (2013) mukaan tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tulee olla kykeneviä ymmärtämään se tieto, mitä heille tiedonkeruun tapahtumista annetaan. Heidän on myös oltava kykeneviä tekemään päätös osallistumisesta oman arvionsa perusteella. (Hirsjärvi ym. 2013, 25.) Koska tutkimuksen tiedonantajina ei ollut esimerkiksi lapsia, tämä on opinnäytetyössämme toteutunut.

Kutsukirjeestä ja suostumuslomakkeesta kävivät ilmi opinnäytetyön tekijät, tutkimuksen tavoite, luottamuksellisuus ja opinnäytetyön tekijöiden yhteystiedot. Suostumuslomake ja saatekirje oli käännetty tulkilla venäjän kielelle, joten tiedonantajat saivat tiedon omalla äidinkielellään. Näin varmistettiin, että heillä todella oli riittävästi tietoa tutkimuksesta ja aineiston käsittelystä. Tutkimusaineistoa käsiteltiin luottamuksellisesti ja käytön jälkeen se hävitettiin asianmukaisesti. Aineistoa käsiteltäessä nimet korvattiin tunnistekoodilla.

Jotta kieli ei muodostuisi ongelmaksi haastattelutilanteessa, oli molemmissa vanhempainilloissa käytössä venäjän kielen tulkki. Haastattelun ajateltiin olevan paras vaihtoehto, jolla saataisiin syvällisintä tietoa aiheesta. Keskustelelevassa tilanteessa myös kysymysten väärinymmärryksen riski pienenee, kun haastattelulla on mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä.

Haastattelut tallennettiin nauhurilla, joka sijoitettiin haastatteluiden ajaksi pöydälle osallistujien ja opinnäytetyöntekijöiden väliin. Molemmat opinnäytetyöntekijät toimivat haastattelijoina. Puheenvuoroja jaettiin mahdollisimman tasapuolisesti niin, että kaikki osallistujat saivat sanottua oman mielipiteensä jokaisesta teemasta. Haastattelutilanteisiin oli varattu riittävästi aikaa ja haastattelijat olivat perehtyneet etukäteen läpikäytäviin teemoihin.

Opinnäytetyössä on käytetty lähdeviittauksia aina, kun on käytetty jonkun muun kirjoittamaa tekstiä. Lähdeteokset on merkitty asiallisesti lähdeluetteloon. Lähde on valittu niin, että ne ovat mahdollisimman tuoreita ja alalla luotettaviksi todettuja, tutkimustietoon perustuvia lähteitä.

7 Hankkeen tavoitteiden toteutumisen arviointi

Vanhempainilloissa toteutettujen ryhmämuotoisten teemahaastatteluiden avulla pyrittiin selvittämään kotoutumista edistäviä asioita, joita maahanmuuttajat kokiivat tärkeiksi KIEKO-hankkeessa. Hankkeen tavoitteiden toteutumista arvioiva luku on jaoteltu tutkimuskysymyksien mukaan alalukuihin.

7.1 Kotikielen ja -kulttuurin arvostus

Perheiden kotikielen ja -kulttuurin arvostuksen lisääntyminen näkyi eniten kulttuuriperinteiden säilyttämisen tärkeydessä sekä kotikielen merkityksessä. Vastauksissa selvisi, että vanhemmat näkivät venäläisen ja suomalaisen kulttuurin melko samankaltaisina. Lasten kotikulttuurin tuntemus oli kuitenkin vastausten mukaan lisääntynyt KIEKO-hankkeen oppituntien aikana. Vanhempien kokemuksen mukaan lapset oppivat kulttuuriin liittyviä asioita, kuten lauluja, innokkaammin tunneilla kuin kotona. Myös vanhempien oma kiinnostus kotikulttuuria kohtaan oli KIEKO-hankkeen kuluessa kasvanut.

Vanhemmat halusivat tuoda lapsilleen näkyviksi sekä suomalaista että venäläistä kulttuuria. Vanhemmat halusivat olla osallisia kulttuurien välisessä oppimisessä ja vuorovaikutuksessa.

On kaks erilaista kulttuuria, et me vanhemmat myös opiskellaa ja opetellaa tekemään sellasta suomalaista ruokaa ja yritetään semmosta kotona, et ois sitä kahdenlaista ruokaa, venäläistä ja suomalaista.

Vanhemmat olivat huolissaan kotikielen katoamisesta, jota olivat huomanneet vanhemmissa lapsissa tapahtuneen. Kotikieli oli heistä tärkeä osa lasten ja perheiden identiteettiä. He näkivät, että hankkeella voisi olla vaikutusta siihen, että kotikieli säilyisi. KIEKO-hankkeen aikana lapset ovat alkaneet kiinnostumaan

kotikielestään, alkaneet aktiivisesti kyselemään siitä ja oppineet uusia asioita nopeasti. Kieli on rikastunut ja muuttunut virheettömämmäksi.

Lapset tulevat mielellään tunneille, ovat aina ihastuksissaan siitä ja odottavat sitä.

Vanhemmat pitivät ensisijaisena seikkana sitä, että lapset oppisivat molemmat kielet ja saavuttaisivat toiminnallisen kaksikielisyyden. Vahva äidinkieli nähtiin tärkeänä pohjana suomen kielen oppimiselle.

7.2 Vanhempien kokemuksia tehostetusta kielenopetuksesta

Haastatellut vanhemmat kokivat KIEKO-hankkeessa lapsille annetun kielenkehityksen tukemisen hyvänä asiana. Vanhemmat kokivat, että KIEKO-hanke edisti lasten äidinkielen ja suomen kielen oppimista. Haastatteluista kävi ilmi, että vanhempien mielestä tärkeimmät seikat kielenkehityksen tukemisen kannalta olivat opettajien ammatillinen osaaminen ja ympäristön merkitys oppimisessa. Vanhemmat pitivät tärkeänä, että lapset saavuttaisivat tehostetun kielenopetuksen myötä toiminnallisen kaksikielisyyden.

Hanke on hyvä, koska täällä sen venäjän kielen päälle tulee vielä vahvempi suomen kieli. Se on sitä kielen rikkautta. Lapsi alkaa jo päässään kääntämään sanoja.

Opettajien rooli kielenkehityksen tukemisessa nähtiin suurena. Vanhemmat antoivat pelkästään positiivista palautetta kielenopettajien työskentelystä.

Et siinä on niinku just mun mielestä Svetlana löytäny tosi hyvää tietä siihe, et se leikkisästi niinku tekee sen, että pitäis opettaa, pitäis ymmärtää ja näitä sanoja kysytää, vaan kattellaa niinku enemmän kirjoja ja ymmärretään, lapsilla on halu kasvattaa sitä kieltä.

He olivat kuitenkin eri mieltä siitä, voiko äidinkielenään venäjää puhuvaa henkilö opettaa suomea. Osa vanhemmista ajatteli että kielen syvempi osaaminen välittyy lapselle vain äidinkieltään opettavan henkilön kautta.

Mut mun mielestä suomen kieltä pitäis opettaa suomalainen ja venäjän kieltä venäläinen. Ei kukaan, kuka on muuttanut 20 vuotta sitten tänne.

Päiväkoti ja erilliset kielenopetus -tuokiot nähtiin tärkeinä, sillä vanhemmat kokivat kielen opettamisen kotona haasteellisena. Vanhemmat olivat yhtä mieltä siitä, että lapset hyötyivät ryhmän ja toisten lasten antamasta tuesta kielenopetuksessa.

Koska eihän vanhemmat pysty, ei ne koskaan pysty samalla lailla kun opettajat, tekemään sitä että mulla on kolme lasta ja yritän jokaisen kans tehdä ja kyitenkin, opettaja, pedagogi pystyy, miun lapset kuuntelee paremmin ja se on sitte silleen helpompaa.

Kielen tehostettu opetus nähtiin tärkeänä, sillä ilman erillistä kielenopetusta vanhempien mielestä kielen osaaminen katoaisi hyvin nopeasti. Haastatteluissa vanhemmat toivat esille mielipiteensä kielenopetuksen määrästä ja olivat yhtä mieltä siitä, että kielenopetusta saisi olla päiväkodissa vielä enemmän.

Se pitää aina säilyttää koska muuten se katoaa hyvin nopeasti. Olen huomannut vanhemmista lapsista että se tosiaan hyvin helposti häviää se venäjän kieli.

Lasten saama kielenopetus päiväkodissa oli lisännyt vanhempien omaa kiinnostusta kotikulttuuria ja -kieltä kohtaan. Vanhemmat kertoivat pitävänsä säännöllisesti yhteyttä kielenopettajiin tekstiviestein ja sähköpostein. Vanhempia kiinnosti erityisesti se, mitä heidän lapsensa olivat tehneet kielenopetusryhmissä.

Hän (opettaja) kertoo mitä he ovat tehneet ja näyttää valokuvia. Hirveen kiinnostavaa työtä.

7.3 Syrjäytymisen ehkäisy ja kotoutumisen edistäminen

Vanhempien mukaan kielen opettajan antama opetus oli auttanut lapsia sopeutumaan päiväkotiin. Yhden vastaajan lapsi oli alussa ollut varovainen ja haluton osallistumaan opetukseen. Kun lapsi huomasi, että opetus tapahtui äidinkielellä, muuttui hän aktiiviseksi toimijaksi opetustilanteessa. Keskustelussa tuli ilmi näkökulma, jonka mukaan lasta auttoi sopeutumaan päiväkotiin se, että hän tutustui kielenopetusryhmissä läheisemmin muihin lapsiin.

Yksi vastaaja näki, että lapsen sopeutuminen päiväkotiin ei ollut niinkään kielestä ja KIEKO-hankkeesta kiinni, vaan lapsen omasta persoonallisuudesta. Toisaalta vastauksissa tuli ilmi, että kielen osaaminen oli nopeuttanut päiväkotiin sopeutumista, koska lapsen oli helpompaa ymmärtää ohjaajien antamia ohjeita ja toimia niiden mukaan. Yhtenä tasa-arvoa lisäävänä ja sopeutumista helpottavana tekijänä nähtiin se, että suomalaiset lastenhoitajat olivat opetelleet joitain venäjänkielisiä sanoja.

KIEKO-hanke oli edistänyt lasten keskinäistä vuorovaikutusta ja kanssakäymistä. Lapsista oli tullut avoimempia, ja he olivat alkaneet jutella muiden kanssa enemmän. Tehostetun kielenopetuksen ajateltiin vaikuttavan tulevaisuudessa lapsen mahdollisuuksiin toimia ja vaikuttaa yhteiskunnassa *tasavertaisesti* valtaväestön kanssa.

Ehkä lapset ovat alkaneet tulla varmemmiksi tämän hankkeen aikana. En tiedä on se nyt sitten tasa-arvoa vai mitä, mutta omanarvon tunto heillä on parantunut hankkeen aikana.

Kaikki on ihan samanlaisia, mutta kulttuurit on erilaisia. Mutta sehän on vaan kiinnostavaa, kun lapsilla on eri kulttuureihin kontakti, se kehittää minun mielestäni paljon.

Päiväkodeissa oli kiinnitetty huomiota lasten kulttuuritaustaan. Vanhemmat näkivät, että epätasa-arvoa eri kulttuurien välillä ei ole päiväkodeissa ollut. Haastateltujen vanhempien omiinkin arvoihin kuului vahvasti suvaitsevaisuus, ja lapsille oli opetettu jo kotona, että kaikki lapset ovat yhtä arvokkaita alkuperästään huolimatta. Lapsilla kerrottiin olevan kavereita eri kulttuureista.

Vanhemmat arvostivat sitä, että KIEKO-hankkeessa mukana olleilla päiväkodeilla oli kokemusta ja näkemystä monikulttuurisesta työskentelystä. Heidän mielestään päiväkodeissa ei ole ollut epätasa-arvoa eri kulttuuritaustaisten lasten välillä.

Täällä ei ole sellaista että turkkilaiset erikseen, afrikkalaiset tai venäläiset erikseen. Ei semmoista ei ole.

S2-opetuksen koettiin edistäneen lasten suomen kielen oppimista paljon. Suomen kielen käyttö näillä lapsilla oli lisääntynyt sekä päiväkodissa että kotona. Vanhemmat kokivat hankkeen tarpeelliseksi. Tämä näkökanta tuli ilmi useissa eri vaiheissa haastatteluiden aikana. He myös toivoivat, että kielten opetus jatkuisi vielä hankkeen päättyessäkin.

Huomaa, et tää koulutus on tarpeellinen ja lapsi tarvitsee sitä. On selvää, että sen venäjän kielen päälle tulee se suomen kieli siihen, on tärkeää, että kun lapsi menee kouluun, hän ymmärtää sitä. Että lapsi osaisi oikein sen kielen.

Lapsien nähtiin hyötynneen kielenopetuksesta ja tarvitsevan vahvan äidinkielen osaamisen päästäkseen osallistumaan päiväkodin toimintaan. Vanhemmat painottivat sitä, että lapsen olisi tärkeää osata suomen kieli, jotta hän pärjäisi koulussa. Osaamisella nähtiin olevan vahva vaikutus ylipäänsä elämässä pärjäämiseen.

7.4 Yhteenveto ja suositukset

Opinnäytetyön tulosten mukaan KIEKO-hankkeen tavoitteet ovat tutkimukseen osallistuneiden vastaajien mielestä toteutuneet melko hyvin. Hankkeen aikana oli tehostettu S2-opetusta sekä venäjän kielen opetusta. Vanhemmat olivat kokeneet nämä hyvinä asioina. Vanhemmat myös toivoivat, että kielten opetus ei päättyisi hankkeen loppuessa. Vastaajien mukaan lapset oppivat kieltä paremmin päivähoitossa kokeneen opettajan johdolla kuin kotona.

Hankkeen lyhyen aikavälin tavoitteet koskettivat enemmän varhaiskasvatuksen organisointia kuin vanhempia ja perheitä. Niiden toteutumista ei opinnäytetyössä selvitetty. Pitkän aikavälin tavoitteena oli saada lapset tuntemaan, että he kuuluvat tasavertaisina toimijoina suomalaiseen yhteiskuntaan. Kiusaaminen ja syrjäytyminen haluttiin saada vähenemään. Perheiden toivottiin olevan ylpeitä omasta kielestään. Heitä haluttiin auttaa säilyttämään kielensä ja kulttuurinsa suomen kielen ja kulttuurin rinnalla.

Tutkimukseen osallistuneiden vanhempien mukaan kiusaamista ja syrjintää ei kulttuurisidonnaisesti ollut aiemminkaan esiintynyt. Opinnäytetyössä ei myöskään ollut mahdollista selvittää, auttoiko hanke lapsia tuntemaan itsensä tasa-

vertaisiksi toimijoiksi suomalaisessa yhteiskunnassa. KIEKO-hanke oli kuitenkin vanhempien mielestä edistänyt päivähoitoon sopeutumista ja tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa. Vanhempien mielestä hanke oli vaikuttanut positiivisesti lasten kiinnostukseen omaa kotikulttuuriaan kohtaan. Kielen ja kulttuurin huomioiminen päiväkodissa edisti perheiden omaa ylpeyttä niitä kohtaan.

KIEKO-hankkeelle on ollut vahva teoreettinen pohja, jossa on viitteitä paitsi varhaiskasvatusmaailmasta, myös kotoutumisesta, identiteetin kehittymisestä, toiminnallisesta oikeudenmukaisuudesta sekä tasa-arvoisuudesta ja monikulttuuristumisesta. Kun maahanmuuttajalapsi säilyttää oman kielensä ja kulttuurinsa tuntemuksen sekä tuntee hyvin suomalaisen kulttuurin, hänellä on kaikki edellytykset omaksua monikulttuurinen identiteetti. Yhteiskunnalliset arvot ja valtaväestön suvaitsevaisuus vaikuttavat maahanmuuttajataustaisen henkilön valintoihin ja siihen, onko henkilöllä mahdollisuutta osallistua hänelle merkitykselliseen ja mielekkääseen toimintaan.

KIEKO-hanke ja muut sen kaltaiset kotouttamistoimenpiteet edistävät maahanmuuttajataustaisten kokemaa toiminnallista oikeudenmukaisuutta. KIEKO-hankkeessa sekä suomalais- että maahanmuuttajalapset kokivat kahdensuuntaista oppimista. Kun kieli ja kulttuurit kohtaavat, syntyy usein jotain uutta ja hyvää. Suomalaislasten kielitietoisuus ja kulttuuriosaaminen kasvavat, jos tukevilla KIEKO-hankkeiden kaltaisilla projekteilla ymmärrämme hyödyntää maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten päiväkoteihin ja kouluihin tuomaa voimavaraa.

Hankkeen tavoitteet näyttäisivät toteutuneen lasten vanhempien näkökulmasta hyvin, ja olisikin perusteltua jatkaa hanketta. Pohdimme, että päiväkodeissa kiertävä kieltenopettaja hyödyttäisi maahanmuuttajataustaisia lapsia vastaisuudessaakin. Esimerkiksi kiertävän kieltenopettajan viikoittain maahanmuuttajataustaiselle lapselle tarjoama oman äidinkielen ja kotikulttuurin oppitunti helpottaisi lapsen yhteiskuntaan sopeutumista ja lisäisi toiminnallista oikeudenmukaisuutta.

Päättäjien ja kaikkien sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten tulisi ymmärtää, että maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kielellistä pääomaa ei kannatta hu-

kata. Oman äidinkielen osaaminen edistää sekä äidinkielen että toisen kielen kehittymistä ja tukee samalla oppilaiden sosiaalista osallisuutta. Latomaan (2007, 185) mukaan maahanmuuttajien yksikielistäminen ei kuitenkaan yksinään riitä tuottamaan hyviä oppimistuloksia.

8 Pohdinta

Ennakkoon ajattelimme riskeiksi vähäisen osanottajamäärän vanhempainiltoihin sekä osallistujien vähäisen aktiivisuuden keskustelussa. Ajattelimme, että ryhmäkeskustelussa voisi olla vaikea tuoda omia, todellisia ajatuksia ilmi. Osallistujamäärä oli melko vähäinen suhteessa siihen, kuinka paljon ihmisiä oli paikalle kutsuttu. Tarkoituksena oli valita ajankohta, joka sopisi mahdollisimman monelle. Siksi päädyimme pitämään vanhempainillat toukokuussa ennen kesälomakauden alkua. Myöhemmin selvisi, että samalla viikolla päiväkodeissa oli kevääseen liittyviä iltatapahtumia, mikä on saattanut vähentää osallistujamäärää.

Molemmissa vanhempainilloissa saatiin kuitenkin aikaan hyvää ja vilkasta keskustelua. Vastaajilta saatiin avoimia mielipiteitä. He toivat mielellään ajatuksiaan julki ja uskalsivat olla eri mieltä keskenään. Yksi neljästä vastaajasta ymmärsi ja puhui suomen kieltä. Muiden kanssa keskustelua käytiin tulkin välityksellä. On vaikea arvioida, aiheuttiko kieli ongelmia kysymysten ymmärtämisessä. Kysymys kulttuurin arvostamisesta hämmensi vastaajia jonkin verran. Yksi haastateltava sanoi suoraan, ettei oikein ymmärtänyt kysymystä. Myös muut osanottajat tarvitsivat kulttuurin käsitteen täsmentämistä, jotta saivat vastattua kysymykseen.

Vanhemmat vaikuttivat arvostavan kovasti hanketta ja etenkin venäjän kielen opetusta. Suomen kielen opetusta kehuttiin vuolaasti. Tällä saattaa olla yhteys venäläiseen kulttuuriin, jossa auktoriteetit – kuten tässä tapauksessa opettaja – ovat arvostettuja ihmisten ajatusmaailmoissa. On otettava huomioon, että haastattelutilanteessa oli tulkki paikalla. Haastateltavat saattoivat mieltää opinnäytetyöntekijät päiväkodin edustajiksi. Nämä seikat saattoivat vaikuttaa haastateltavien mielipiteiden esittämiseen. On myös mahdollista, että paikalle saapui juuri niitä vanhempia, jotka suhtautuivat hankkeeseen positiivisesti. Kriittisiä mielipiteitä KIEKO-hankkeesta tulikin esille hyvin vähän. Vanhemmat ajattelivat, että

lapset oppivat päiväkodissa paremmin ja innokkaammin kuin kotona. He myös kertoivat, että lapset pitivät opetustuokioista valtavasti.

Perheiden kotikielen ja –kulttuurin arvostuksen koettiin kasvaneen hankkeen aikana. Hankkeessa on toteutunut Halmeen ja Vatajan (2011, 11–12) ajatus siitä, että lasten pitää varhaiskasvatuksessa saada tuntea, että heidän kulttuuriin ja kieltään arvostetaan. Myös vanhempien positiivisella suhtautumisella kulttuuriin on suuri merkitys, ja varhaiskasvatuksen yksi tehtävä onkin tuoda vanhempien tietoisuuteen kielten ja kulttuurien tasa-arvoisuus. Vanhemmat kokivat, että hanke oli edistänyt lasten sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. He pitivät kielitaitoa tärkeänä edellytyksenä elämässä pärjäämiselle.

Välttääkseen toiminnallisen epäoikeudenmukaisuuden maahanmuuttajalapsen täytyy voida osallistua hänelle itselleen tärkeisiin ja merkityksellisiin toimintoihin. Kun esimerkiksi maahanmuuttajataustainen lapsi kykenee osallistumaan saamansa kielenopetuksen avulla tasavertaisena toimijana päiväkodin toimintoihin, voidaan nähdä toiminnallisen oikeudenmukaisuuden toteutuvan. KIEKO-hanke on siis omalta osaltaan edistänyt lasten kotoutumista, syrjäytymisen ehkäisyä sekä ennen kaikkea lasten toiminnallista oikeudenmukaisuutta.

Hanke edistää myös kasvatuskumppanuuden toteutumista maahanmuuttajaperheiden kanssa. Koska pienen lapsen oppiminen ja kehitys liittyvät erottamattomasti hänen perheeseensä, on päivähoidossa luotava vanhempiin luottavaiset ja kunnioittavat suhteet, osallistettava heidät lapsen kasvuun ja haastettava perheet osallistumaan päivähoidon varhaiskasvatuksellisiin tavoitteisiin. (Rentzou 2011.)

Kasvatuskumppanuutta ohjaavat neljä periaatetta: kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Kuuleminen voi tapahtua vain turvallisessa ja myönteisessä ilmapiirissä. Kunnioittavan suhteen luomisen haaste on erilaisuudessa ja sen kohtaamisessa. Todellinen vuorovaikutus edellyttää kunnioitusta. Kunnioituksen ja kuulemisen periaatteista rakentuu ajan myötä ja hiljalleen luottamus. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32–38.) Perheen lähtömaan kielen ja kulttuurin tukeminen sekä arvostaminen ovat erinomainen tapa rakentaa luottamuksellista suhdetta

vanhempiin. On hyvä, että vanhemmilla on tulkin kanssa käytävien keskusteluiden lisäksi päivittäinen väylä, jota kautta keskustella lasten päivähoidoasioista.

Maahanmuuttajat haastavat Suomessa yleisesti pidetyn normaalin tavan elää ja olla. Jokaisen ihmisen tulisi osata vähintään sietää erilaisuutta. Myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tulisi nähdä maahanmuuttajien tuoma muutos positiivisena asiana. Maahanmuutto on väistämätön osa nykypäivää ja muuttuvaa maailmaa. Suomi kansainvälistyy, ja maahamme muuttaa jatkuvasti ulkomalaisia. Parhaassa tapauksessa olemme avoimia ja vastaanottavaisia muutokselle ja kohdatessamme toisenlaisista kulttuurista tulevia ihmisiä luovuutemme lisääntyy. Näin käy, kun joudumme hakemaan itsestämme uusia toimintatapoja, ajatuksia ja näkökulmia.

Opinnäytetyömme aihetta voitaisiin tutkia lasten näkökulmasta havainnoinnin ja haastatteluiden avulla. Jotta KIEKO-hankkeen tyyppisten projektien todellisista seurauksista saataisiin tutkimustietoa, tarvittaisiin laajempia pitkittäistutkimuksia, joissa seurattaisiin hankkeeseen osallistuneiden lasten elämää aikuisuuteen saakka. Hyvä tutkimusaihe voisi olla se, kuinka suomalaisvanhemmat kokevat monikulttuuriset päiväkodit lasten kasvuympäristönä. Tällaisella tutkimuksella voitaisiin löytää sellaisia seikkoja, joihin olisi hyvä kiinnittää huomiota päiväkodin ja vanhempien välisessä yhteistyössä ja kommunikaatiossa. Näin voisi olla mahdollista jopa hälventää perheiden mahdollisia ennakkoluuloja.

Opinnäytetyöprosessin aikana selveni toimintaterapeutin ja sosionomin työkenttien ja työskentelymallien yhtymäkohtia. Erilaisista työskentelytavoista huolimatta työllä on samankaltaiset tavoitteet, kuten yksilöiden ja ryhmien toiminnallisten tarpeiden huomiointi, vahvuuksien ja potentiaalin löytäminen sekä tasa-arvoisuus ja toiminnan avulla voimaantuminen. Koska opinnäytetyö työstiin moniammatillisesti toimintaterapeuttiopiskelijan ja sosionomiopiskelijan yhteistyönä, on kaikissa työskentelyvaiheissa tullut esille kahden eri alan opiskelijan mielipiteet. Työn aikana jouduimme käymään monia keskusteluja ja reflektimaan omia ennakkoluulojamme liittyen opinnäytetyömme aiheeseen. Pohdintojen ja erimielisyyksien kautta löysimme uusia näkökulmia tarkastella asioita.

Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teoria ja kasvatuskumppanuuden mukainen ajattelu ohjaavat molempien ammattiryhmien työskentelyä. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden teoria antaa uuden näkökulman tarkastella toiminnallisuuden perspektiivistä yksilön ja ryhmien oikeuksien ja tasa-arvon toteutumista (Stadnyk ym. 2011, 331). Käytännössä tämä toteutuu niin, että jokaisen asiakkaan kanssa tarkastellaan niitä seikkoja, jotka torjuvat asiakkaan mahdollisuutta sitoutua hänelle itselleen tärkeään ja merkitykselliseen toimintaan. Myös toimintaterapeutti voi hyödyntää kasvatuskumppanuuden ajatusmallia. Se antaa välineitä työn kehittämiseen ja asiakkaan lähipiirin äänen kuuluville tuomiseen.

Kuviot

Kuvio 1. Toiminnallisen oikeudenmukaisuuden uskomukset ja periaatteet, s. 7

Kuvio 2. Toiminnalliset oikeudet ja epäoikeudenmukaisuudet, s. 10

Kuvio 3. Opinnäytetyön toteutus ja aikataulu, s. 26

Kuvio 4. Aineiston abstrahointi, s. 29

Lähteet

Cunningham, U. 2011. Growing up with two languages: a practical guide for the bilingual family. Abington: Routledge.

Eerola-Pennanen, P. 2012. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell oy, 233-245.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Sanoma Pro oy.

Hautala, T., Hämäläinen, T., Mäkelä, L. & Rusi-Pyykönen, M. 2011. Toiminnan voimaa: toimintaterapia käytännössä. Helsinki: Edita.

Heikkilä, Matti; Välimäki, Anna-Leena ja Ihalainen, Sirkka-Liisa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Jakobsen, K. 2004. If Work Doesn't Work: How to Enable Occupational Justice. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14427591.2004.9686540>. Luettu 31.3.2014.

Karikoski, H. & Tiilikka, A. 2012. Eheä kasvupolku – haaste yhteisölle. . Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell oy, 77-94.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kela, M. 2012. Tarvitaanko päiväkodeissa erillisiä suomi toisena kielenä-tuokioita?. <http://www.kieliverkosto.fi/article/tarvitaanko-paivakodeissa-erillisia-suomi-toisena-kielena-tuokioita/>. Luettu 15.9.2014.

Kivijärvi, T. 2012. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell oy, 246-259.

Kronqvist, E. 2012. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell oy, 13-30.

Kylmä, J., Juvakka, T. 2012 Laadullinen terveystutkimus Helsinki: Edita Prima Oy.

Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>. Luettu 13.9.2014.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>. Luettu 13.9.2014.

Lappeenrannan kaupunki. Varhaiskasvatuksen hankkeet ja projektit. <http://www.lappeenranta.fi/Suomeksi/Haku?q=varhaiskasvatuksen%20projektit>. Luettu 4.2.2014.

Latomaa, S. 2007. Monikielinen Suomi monikielisessä Euroopassa. Teoksessa Latomaa, S. (toim.) Oma kieli kullakin kallis. Opas oman äidinkielen opetukseen. Edita prima oy, Helsinki, 179-185.

Nurmilaakso, M. 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa M. Nurmilaakso & A. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia oy, 31-41.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012-2015. <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/OKM06.pdf>. Luettu 22.9.2014.

Paavola, H. & Talib, T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Patton, M. Q. 2002. Qualitative research & evaluation methods. Sage Publications.

Puroila, A. & Karila, K. 2001. Bronfenbrennerin ekologinen teoria. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus. 204-225.

Rentzou, K. 2011. Parent–caregiver relationship dyad in Greek day care centres. *International Journal of Early Years Education* 2011(19), 163-177. <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=6bdf4a7c-912d-49d6-888d-a2de953c6217%40sessionmgr4001&vid=2&hid=4106>. Luettu 18.3.2014.

Sisäministeriö. 2013. Valtioneuvoston periaatepäätös maahanmuuton tulevaisuus 2020-strategiasta. http://issuu.com/sisaministerio/docs/maahanmuuton_tulevaisuus_2020_low-r?e=0/6174010. Luettu 22.9.2014.

Stadnyk, R., Townsend, E. & Wilcock, E. 2011. Occupational Justice, Chapter 13, 329-358. Teoksessa Christiansen C. & Townsend E. Introduction to Occupation. The Art And Science Of Living. Second Edition. Prentice Hall.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. Luettu 19.9.2014.

Townsend, E., Wilcock, A. 2004. Occupational justice and client-centred practice: A dialogue in progress. Canadian Journal Of Occupational Therapy. Volume 71. CAOT Publications ACE.

Turtiainen, K. 2013. Maahanmuuttajien vastaanotto ja kotouttaminen kunnissa. Teoksessa V. Korhonen & S. Puukari (toim.) Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Juva: Bookwell Oy, 191-205.

Unicef. Yleissopimus lapsen oikeuksista. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>. Luettu 25.9.2014.

Whiteford, G. Occupational Deprivation: Understanding Limited Participation, Chapter 12, 303-328. Teoksessa Christiansen, C. & Townsend, E. Introduction to Occupation. The Art And Science Of Living. Second Edition.

Wolf, L., Ripat, J., Davis, E., Becker, P. & MacSwiggan, J. 2010. Applying an occupational justice framework. <http://www.caot.ca/otnow/jan10/justice.pdf>. Occupational Therapy Now Volume 12.1. Luettu 31.3.2014.

Yhdenvertaisuuslaki 21.1.2004/21. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>. Luettu 10.10.2014

Opiskelijaa koskevat tiedot	Suku- ja etunimet (yhden nimi, jos useampia hakijoita)	
	Tauriainen, Elina Hannele	
	Kotiosoite	
	Pitkäjärventie 240, 56800 Simpele	
	Sähköpostiosoite	
	elina.tauriainen@student.saimia.fi	
	Puhelinnumero	
	0442846784	
Opinnäytetyön ohjaaja (t)	Oppilaitos, jossa opiskelee	
	Saimaan ammattikorkeakoulu	
	Tutkinto, jota opiskelee	
	Sosionomi	
Opinnäytetyön ohjaaja (t)	Suku- ja etunimet, ohjaajan/-jen oppiarvo ja yhteystiedot (sähköposti/puhelin)	
	Koponen, Minna, lehtori. minna.koponen@saimia.fi / 040 1638874	
	Hämäläinen, Tuula, lehtori. tuula.hamalainen@saimia.fi / 02049 66958	
	☒ Ohjaajan ilmoitus siitä, että tutkimussuunnitelma on hyväksytty esitetyssä muodossa (liitteenä)	
Opinnäytetyötä koskevat tiedot	Tutkimussuunnitelmasta on tehty eettinen ennakoarviointi	
	☐ Kyllä	
	☒ Ei, mutta tutkimussuunnitelma sisältää tutkimuseettistä pohdintaa	
	☐ Ei, mutta hakemuksen liitetään opinnäytetyön tekijän oma eettinen pohdinta	
	Opinnäytetyön taso	
	☐ Licensiaatin tutkinto	Opinnäytetyön tieteenala
	☐ Maisterin tutkinto	
	☐ Ylempi AMK tutkinto	
	☐ Kandidaatin tutkinto	
	☒ AMK tutkinto	
☐ Muu, mikä	Sosiaaliala, toimintaterapia	
Opinnäytetyön nimi		
Venäjänkielisten lasten vanhempien kokemuksia kotikielen- ja kulttuurin säilyttämisestä		
KIEKO-hankkeen tavoitteiden toteutuminen		
Tiivistelmä (max. 1500 merkkiä ilman välilyöntejä)		
Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata miten KIEKO-hankkeessa mukana olleiden venäjänkielisten lasten vanhemmat ovat kokeneet kotikielen- ja kulttuurin säilyttämisen merkityksellisyyden korostamisen ja lasten kotoutumisen edistämisen ja syrjäytymisen ehkäisyn KIEKO-hankkeessa.		
Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:		
1.Miten KIEKO-hanke on lisännyt venäjänkielisten lasten vanhempien omaa arvostusta kotikieltä ja -kulttuuria kohtaan?		

	<p>2.Miten venäjänkielisten lasten vanhemmat ovat kokeneet lasten kielenkehityksen tehostetun tukemisen KIEKO-hankkeessa?</p> <p>3.Millä tavoin KIEKO-hanke on venäjänkielisten lasten vanhempien mielestä edistänyt lasten kotoutumista ja ehkäissyt syrjäytymistä?</p> <p>Opinnäytetyön tiedonantajina toimivat KIEKO-hankkeessa osallisina olleiden, eli Skinnarilan, Sammonlahden ja Voisalmen päiväkotien, venäjänkielisten lasten vanhemmat. Kaikille hankkeeseen osallistuneille venäjänkielisten lasten vanhemmille lähetetään päiväkodin kautta saatekirje, jossa heidät kutsutaan vanhempainiltaan. Järjestämme kaksi vanhempainiltaa; Voisalmeen oman ja Skinnarilan sekä Sammonlahden päiväkodeille yhteisen. Näin toimitaan, jotta välimatkat eivät syntyisi tiedonantajille kynnykseksi vanhempainiltaan osallistumiselle.</p> <p>Aineisto kerätään ryhmämuotoisella teemahaastattelulla sekä toiminnallisella osuudella. Molempien osuuksien teemat on suunniteltu KIEKO-hankkeen tavoitteiden pohjalta. Haastattelutilanne dokumentoidaan nauhoittamalla ja toiminnallisessa osuudessa syntynyt tuotos valokuvaamalla. Toiminnallisessa osuudessa kerätään lyhytsanaista kirjallista palautetta, joka koostetaan seinäkollaasiksi vanhempainillan ajaksi.</p>
	<p>Avainsanat (max. 5 kpl)</p> <p>Maahanmuuttajat, toiminnallinen oikeudenmukaisuus, S2-opetus, kasvatuskumppanuus</p>
	<p>Kohderyhmä</p> <p>☐ Lapset/oppilaat (N=) ☒ Huoltajat (N=62)</p> <p>☐ Henkilökunta (N=)</p> <p>☐ Asiakirjat, dokumentit (N=)</p> <p>Käytettäväksi pyydetävät asiakirjat ja/ tai dokumentit</p>

Liitteet

Tutkimussuunnitelma
Malli tutkimushenkilölle annettavasta yhteydenotto- ja informointikirjeestä
Malli tutkimushenkilöiltä ja huoltajilta pyydettävästä suostumuksesta
Ohjaajan ilmoitus tutkimussuunnitelman hyväksymisestä
Eettinen ennakkoarviointi tai tutkimuksen eettinen pohdinta
Haastattelu/kyselylomake

Hakemus toimitetaan osoitteeseen

Kasvatus- ja opetustoimen kirjaamo
Pohjolankatu 23
53100 Lappeenranta
Sähköpostitse skannattuna: kasvatusjaopetus.kirjaamo@lappeenranta.fi

Kasvatus- ja opetustoimi edellyttää, että se saa maksutta käyttöönsä yhden kappaleen tutkimusraportista.

Sosiaali- ja terveysala

TEEMAHAASTATTELUN TEEMAT

1. Lasten syrjäytymisen ehkäisy
 - Kiusaamisen ehkäisy, syrjinnän vähentyminen
 - Toiminnallinen tasavertaisuus
2. Vanhempien kotikielen ja – kulttuurin säilyttäminen
 - Ylpeys omasta kielestä ja kulttuurista
3. Kotoutuminen
 - Lapsen sopeutuminen päiväkodin arkeen
4. Lapsen kielenkehityksen edistäminen
 - Kotikielen tehostettu opetus
 - Suomi toisena kielenä-opetus
 - Uusien yhteistyökumppaneiden löytäminen
5. Kotikielen merkityksestä kertova esite
 - Esitteen vaikutukset ja hyöty

Kutsukirje

Hei kotiväki!

Olette erittäin tervetulleita XXXX päiväkodin vanhempainiltaan. Vanhempainilta järjestetään toukokuun 2014 aikana. Vanhempainilta on tarkoitettu kaikille venäjänkielisten lasten vanhemmille.

Olemme sosionomi- ja toimintaterapiaopiskelijat Saimaan ammattikorkeakoulusta Lappeenrannasta. Teemme opinnäytetyötä, joka tarkastelee KIEKO-hankkeen tavoitteiden toteutumista. KIEKO-hankkeen tavoitteena on ollut korostaa oman kotikielen- ja kulttuurin merkitystä sekä tehostaa venäjänkielisten lasten kotoutumista ja ehkäistä heidän syrjäytymistään. KIEKO-hankkeen aikana lapset ovat saaneet tehostettua kotikielen ja suomenkielen opetusta ja hanke on pyrkinyt luomaan vanhemmille mahdollisuuksia tutustua suomalaiseen yhteiskuntaan.

Vanhempainillassa keskustelemme ajatuksistanne ja kokemuksistanne liittyen KIEKO-hankkeeseen. Vanhempainillassa käyty yhteinen ryhmäkeskustelu dokumentoidaan nauhoittamalla opinnäytetyötämme varten. Lisäksi vanhempainillassa järjestetään pieni toiminnallinen osuus, jossa saatte antaa lyhyttä kirjallista palautetta KIEKO-hankkeeseen liittyen.

Tähän vanhempainiltaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Ennen vanhempainillan alkua Teitä pyydetään allekirjoittamaan suostumuslomake, jolla suostutte osallistumaan tähän opinnäytetyöhön. Teidän nimiänne tai henkilötietojanne ei missään vaiheessa luovuteta ulkopuolisille henkilöille, eikä tietoja myöskään mainita opinnäytetyöprosessissamme. Yksittäisiä henkilöitä ei siis ole mahdollista tunnistaa opinnäytetyöstä. Kaikki aineisto käsitellään ja hävitetään asianmukaisesti ja opinnäytetyön tulokset annetaan KIEKO-hankkeen käyttöön.

Osallistumalla tähän vanhempainiltaan autat meitä opinnäytetyössämme ja edistät omalta osaltasi kaikkien maahanmuuttajataustaisten perheiden hyvinvointia suomessa. Toivommekin runsasta osallistujamäärää ja vilkasta keskustelua, jonka avulla saamme tietoa miten KIEKO-hanke on Teidän mielestänne onnistunut ja missä olisi kehittämisen varaa.

Toivottavasti tapaamme vanhempainillassa! Voitte halutessanne saada lisätietoja meiltä puhelimitse tai sähköpostitse. Kielinä suomi tai englanti.

Kevätterveisin

Emmi Hämäläinen
Toimintaterapiaopiskelija
emmi.hamalainen@student.saimia.fi
+358504092324

Elina Tauriainen
Sosionomiopiskelija
elina.tauriainen@student.saimia.fi
+358442846784

Sosiaali- ja terveysala

Venäjänkielisten lasten vanhempien kokemuksia kotikielen- ja kulttuurin säilyttämisestä

KIEKO-hankkeen tavoitteiden toteutuminen

Emmi Hämäläinen ja Elina Tauriainen

Olen saanut riittävästi tietoa kyseisestä opinnäytetyöstä ja olen ymmärtänyt saamani tiedon. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut kysymyksiini riittävät vastaukset. Tiedän, että minulla on mahdollisuus keskeyttää osallistumiseni missä tahansa vaiheessa. Tämä vanhempainilta sekä sen aikana käyty keskustelu ei vaikuta millään tavalla lapseni päivähoidon järjestelyihin. Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tähän opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen.

Aika ja paikka

Asiakas

Opiskelija/opiskelijat